

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ
KONTROLIERIAUS TARNYBOS
2014 M. VEIKLOS ATASKAITA**

Vilnius
2015

TURINYS

1. ĮŽANGA.....	3
2. TARNYBOS KŪRIMOSI TĖSTINUMAS.....	4
3. KREIPIMŪSI, SKUNDŲ IR KONTROLIERIAUS INICIJUOTŲ TYRIMŲ APŽVALGA	5
4. SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR VYKDYMAS.....	8
5. ATLIKTOS APKLAUSOS IR APŽVALGOS	12
5.1. Plagiato aptikimo ir prevencijos metodų naudojimas	12
5.2. Autorystės nustatymo ir eiliškumo kriterijai: tarptautinė patirtis	13
5.3. Citavimo standartų taikymo praktika MSI ir jų komunikavimo būdai.....	15
6. INFORMACINĖ – KONSULTACINĖ VEIKLA.....	20
7. BENDRADARBIAVIMAS.....	22
8. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	24

1. IŽANGA

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) yra valstybės biudžetinė įstaiga, kurios veiklos tikslas – užtikrinti Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus (toliau – Kontrolierius) darbą, jam nagrinėjant skundus ir inicijuojant tyrimus dėl akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo, prižiūrint, kad nebūtų pažeidžiamos akademinės etikos nuostatos ir procedūros. Tarnyba savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymu, Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583, darbo reglamentu, Europos Sąjungos teisės aktais ir kitais teisės aktais.

Vykdydama savo funkcijas, Tarnyba siekia efektyviai įgyvendinti Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, tobulinti teisės aktus, skatinti mokslo ir studijų institucijas (toliau – MSI) laikytis akademinės etikos ir procedūrų, puoselėjant akademinės atsakomybės principus ir etiškas mokslines praktikas, taikant plagijavimo, neteisėto kopijavimo ar kitokio kitų asmenų sukurtų intelektualinės nuosavybės rezultatų neteisėto naudojimo, taip pat mokslinių tyrimų duomenų padirbinėjimo, klastojimo arba manipuliavimo jais prevencijos priemones ir pan. Siekiama, kad akademinė etika būtų integruojama į mokslo ir studijų institucijas bei visus jų valdymo lygmenis. Tarnyba domisi opiausiomis šiandienos problemomis akademinės etikos ir procedūrų srityje, siūlo minėtų problemų sprendimo būdus.

2014 m. lapkričio mėnesį Tarnyba, atsižvelgdama į savo veikloje iškilusias problemas, teisinio reglamentavimo spragas ir siekdama efektyviau organizuoti Tarnybos darbą, sprendimų priėmimą bei jų įgyvendinimą, pateikė Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetui pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnio pakeitimo ir papildymo 18¹, 18², 18³ straipsniais bei Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso papildymo nauju skirsniu „ADMINISTRACINIAI TEISĖS PAŽEIDIMAI AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ SRITYJE“, šio skirsnio straipsniuose nustatant administracinę atsakomybę už mokslo ar studijų darbų rašymą turint tikslą juos parduoti, šių darbų pardavimą, jeigu tokia veika neturi versliškumo ir stambaus masto požymių; už informacijos, kurioje siūlomos mokslo ar studijų darbų rašymo už atlygį paslaugos ar kitokiais būdais skatinama pažeisti akademinę etiką ir/ar procedūras, rengimą ar pateikimą skleisti visuomenės informavimo priemonėse ir internete; už Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus reikalavimų nevykdymą (žr. ataskaitos priedą).

Ši metinė Tarnybos veiklos ataskaita ne tik leidžia įvertinti jau atliktus darbus nuo Tarnybos įsteigimo dienos, bet ir tampa ataskaitos tašku planuojant kitas svarbias su akademinės etikos laikymosi užtikrinimu susijusias veiklas ateityje.

2. TARNYBOS KŪRIMOSI TĘSTINUMAS

2013 m. pradėti darbai, susiję su Tarnybos kūrimu, buvo tęsiami 2014 m. Per šį laikotarpį buvo įvykdyti 57 viešieji pirkimai ir suformuoti 147 dokumentai, susiję su viešaisiais pirkimais (sutartys, paraiškos, pažymos, pirkimų sąlygos ir kt.). Buvo įsigyta darbo vietų įrengimui reikalinga kompiuterinė bei biuro įranga, programinės įrangos paketai, kanceliarinės priemonės, biuro baldai ir t. t. Tarnybos nepertraukiamos veiklos užtikrinimui bei ūkiniams poreikiams tenkinti buvo sudarytos įvairios sutartys, kuriomis pirkto pašto, valymo, patalpų administravimo, įrangos nuomos, ryšio ir kitos paslaugos, prekės bei remonto darbai.

Buvo suorganizuoti 4 konkursai į valstybės tarnautojo pareigas: priimti 3 valstybės tarnautojai ir 1 darbuotojas pagal darbo sutartį. Iki metų pabaigos buvo užimti 6 etatai: vyriausiasis patarėjas (1 etatas), patarėjai (3 etatai), vyriausiasis specialistas (1 etatas), vyriausiasis specialistas (vyriausiasis buhalteris) (0,5 etato) ir vyriausiasis specialistas (informatikas) (0,5 etato).

Tarnybos veiklos užtikrinimui buvo parengta 11 dokumentų (1 lentelė).

1 lentelė. Tarnybos veiklos dokumentai

Dokumento pavadinimas
Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje tvarkos aprašas
Pavyzdinė skundo forma
Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos supaprastintų viešųjų pirkimų taisyklių nauja redakcija
Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos viešojo pirkimo komisijos darbo reglamentas
Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos 2014–2016-ųjų metų strateginis veiklos planas
Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos 2014 metais numatomų viešųjų pirkimų planas
Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos darbuotojų tarnybinių komandiruočių 2014 metų planas
Viešųjų pirkimų organizavimo Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje procedūrų vadovo nauja redakcija
Tarnybinių komandiruočių organizavimo, įforminimo, atsiskaitymo ir apmokėjimo taisyklių nauja redakcija
Asmens duomenų tvarkymo akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje taisyklės
Tyrimų akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus iniciatyva atlikimo ir skundų nagrinėjimo rekomendacijos

3. KREIPIMŪSI, SKUNDŲ IR KONTROLIERIAUS INICIJUOTŲ TYRIMŲ APŽVALGA

2013 m. Tarnyba informaciją apie akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų atvejus dažniausiai gaudavo iš kitų institucijų: Švietimo ir mokslo ministerijos, Lietuvos mokslo tarybos, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos, taip pat asmenų prašymus persiūsdavo Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas. Iš viso tokiu būdu nuo 2013 m. birželio mėnesio Tarnyba oficialiai gavo septynis prašymus. Tarnybai iki gegužės mėnesio neturint internetinės svetainės, kurioje būtų galima skelbti informaciją apie Tarnybos veiklą viešai ir iki vasario mėnesio neturint nuolatinio adreso bei patalpų, dažniausiai buvo gaunama anoniminių pranešimų bei konsultacinio pobūdžio kreipimusi į asmeninį Kontrolieriaus elektroninį paštą.

2014 m. vasario pradžioje Tarnyba persikėlė į naujas patalpas, gegužės mėnesį buvo sukurta Tarnybos internetinė svetainė *www.etika.gov.lt* ir 2014 m. vasario 4 d. Nr. V-3 Kontrolieriaus įsakymu buvo patvirtinta pavyzdinė skundo forma. 2014 m. į Tarnybą raštu dėl akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų tiesiogiai kreiptasi 36 kartus, kitos institucijos gautą medžiagą dėl minėtų pažeidimų persiuntė 8 kartus. Visus 44 kreipimus galima suskirstyti į šias kategorijas:

1. **Prašymai** (iš viso gauta 10 prašymų) – asmenų kreipimaisi į Tarnybą, neužpildžius patvirtintos skundo formos, kuriuose prašoma ištirti galimus akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus, dažnai nenurodant visų aplinkybių, aiškiai nesuformuluojant prašymo objekto ar nepateikiant kitos svarbios informacijos, kurios pagrindu galima būtų pradėti tyrimą arba nagrinėti skundą.

Šiais atvejais Kontrolierius kreipėsi į asmenis, prašydamas užpildyti skundo formą, arba, skatindamas mokslo ir studijų institucijų savireguliaciją, siūlė kreiptis į konkrečios mokslo ir studijų institucijos akademinės etikos komisiją ar kitą mokslo ir studijų institucijos vidaus instituciją, nagrinėjančią ginčus, susijusius su akademinė etika.

Šiai kreipimusi kategorijai taip pat priklauso anoniminiai prašymai, kurie Tarnyboje nenagrinėjami. Kontrolierius, suprasdamas akademinės bendruomenės narių susirūpinimą dėl kitų požiūrio į juos, dėl darbo vietos išsaugojimo, pavišinus akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimą, pažymi, kad teisės aktai įpareigoja užtikrinti efektyvų ir konfidencialų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų tyrimą Tarnyboje, taip pat užtikrinti informacijos apie asmenis, kurie oficialiai suteikė tyrimui reikalingos informacijos, pageidavo būti įslaptinti ekspertai arba buvo nepagrįstai apkaltinti akademinės etikos pažeidimais, konfidencialumą.

Kontrolierius taip pat ne kartą skatino akademinės bendruomenės narius kreiptis į Tarnybą pasikonsultuoti dėl skundo pateikimo tikslingumo ir garantavo visišką konsultacijos konfidencialumą.

2. **Pranešimai** (iš viso gauta 14 pranešimų) – kitų institucijų persiūsti asmenų prašymai arba rašytinis asmens kreipimasis į Tarnybą, kuriame nurodoma, kad yra pažeistos kito asmens teisės ar teisėti interesai, ir prašoma išnagrinėti galimus akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus.

Šių kreipimūsi pagrindu Kontrolierius pradėjo tyrimą savo iniciatyva arba kreipėsi į nukentėjusį asmenį su prašymu užpildyti skundo formą. Šiuo pagrindu 2014 m. buvo pradėti 5 tyrimai. 2013 m. pabaigoje 7 prašymų, persiūtų kitų institucijų, pagrindu buvo pradėti 2 tyrimai, kurie buvo atlikti ir sprendimai dėl jų priimti 2014 m.

3. **Skundai** (iš viso gauta 20 skundų) – asmenų kreipimaisi dėl akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų, kai užpildoma patvirtinta skundo forma.

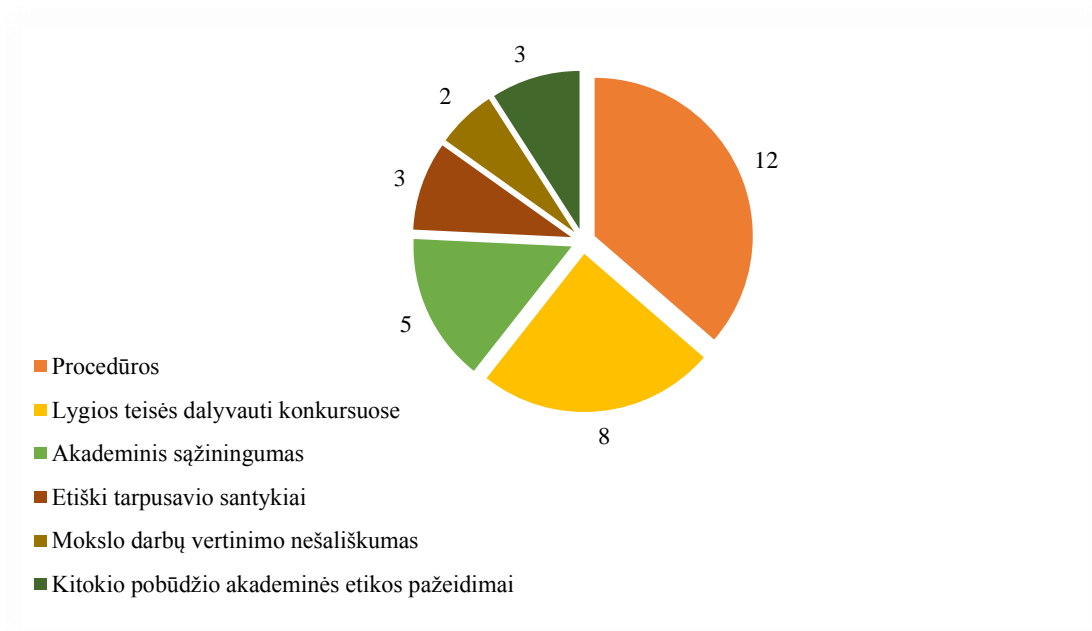
Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnio 11 dalyje nustatyta, kad „Kontrolierius gautą skundą išnagrinėja ir priima sprendimą ne vėliau kaip per 30 dienų. Dėl skunde nurodytų aplinkybių sudėtingumo ar dėl to, kad skundo nagrinėjimo metu prireikia gauti papildomos informacijos, skundo nagrinėjimo ir sprendimo dėl jo priėmimo terminas gali būti pratęstas iki 3 mėnesių nuo skundo gavimo dienos“, apie tai informuojant ir pareiškėją. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad jokiuose teisės aktuose nėra nustatytas informacijos ar medžiagos, kuri yra būtina skundo nagrinėjimui / tyrimo atlikimui ir sprendimo parengimui, pateikimo terminas. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad minėtas nustatytas skundo išnagrinėjimo ir sprendimo priėmimo terminas dažnai yra per trumpas tinkamai išnagrinėti visą skundo medžiagą ir parengti sprendimo projektą.

2014 m. Tarnyba parengė ir išsiuntė 507 raštus, gavo 635 dokumentus, iš kurių 255 siunčiami raštai ir 190 gauti dokumentai buvo tiesiogiai susiję su skundų nagrinėjimu ir tyrimų atlikimu. 171 gautas dokumentas buvo susijęs su Tarnybos atliekamais tyrimais (situacijos analizė akademinės etikos srityje), kurių tikslas – išsiaiškinti, kaip mokslo ir studijų institucijos laikosi akademinės etikos kodeksų.

Visus Tarnybos gautus skundus ir inicijuotus tyrimus suskirsčius pagal akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų pobūdį (2 lentelė, 1 pav.), matoma, kad dažniausiai buvo skųstasi dėl procedūrinių pažeidimų ir pažeidimų, susijusių su lygiomis teisėmis dalyvavauti konkurse.

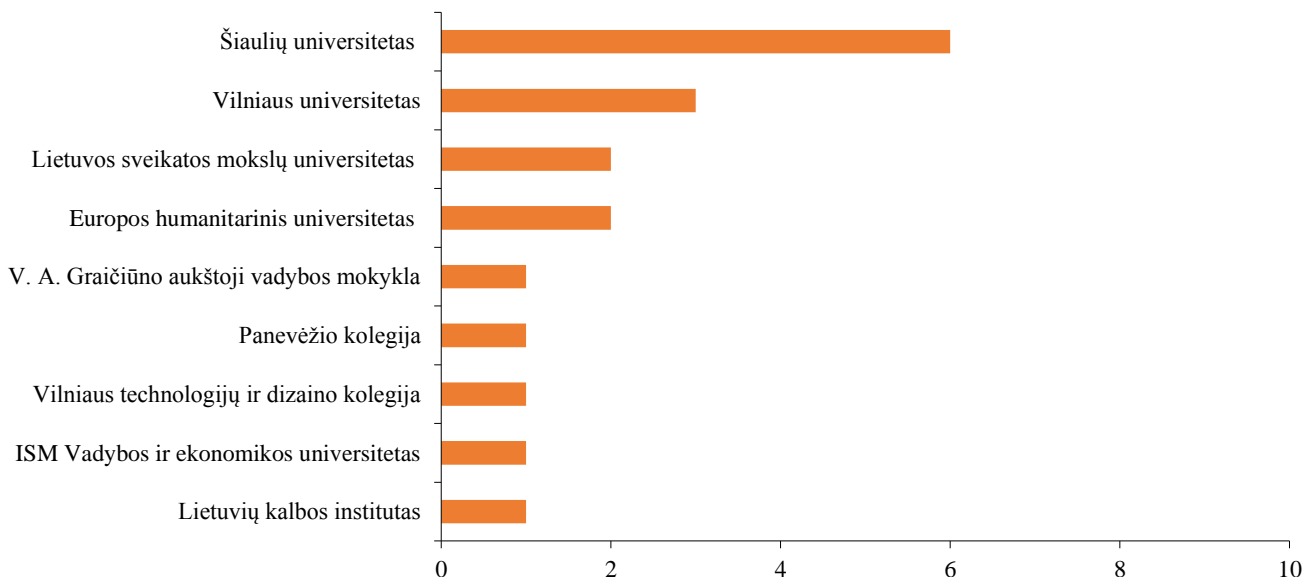
2 lentelė. 2013–2014 m. gautų skundų ir pradėtų tyrimų apžvalga pagal akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų pobūdį

Pažeidimas, susijęs su:	Gautų skundų skaičius		Inicijuotų tyrimų skaičius	
	2013	2014	2013	2014
akademiniu sąžiningumu	-	2	-	3
mokslo darbų vertinimo nešališkumu	-	2	-	-
lygiomis teisėmis dalyvauti konkurse	1	7	-	-
etiškais tarpusavio santykiais	-	3	-	-
kitokio pobūdžio akademinės etikos pažeidimais	-	1	-	2
procedūromis	-	10	-	2

1 pav. 2014 m. gautų skundų ir inicijuotų tyrimų skaičius pagal konkretų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų pobūdį

2014 m. išnagrinėtus skundus ir Kontrolieriaus iniciatyva atliktus tyrimus, dėl kurių buvo priimti sprendimai, suskirsčius pagal mokslo ir studijų institucijas (2 pav.), matoma, kad dažniausiai buvo skundžiami Šiaulių universiteto akademinės bendruomenės narių veiksmai. Vieninteliu atveju skundas buvo pripažintas nepagrįstu (skundas dėl V. A. Graičiūno kolegijos administracijos veiksmų).

2 pav. 2014 m. priimtų Kontrolieriaus sprendimų skaičius pagal mokslo ir studijų institucijas¹

¹ Pateikta informacija nereiškia tiesioginės priklausomybės su institucijos etika plačiąja prasme.

4. SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR VYKDYMAS

Išnagrinėjęs skundą arba atlikęs tyrimą savo iniciatyva, Kontrolierius, vadovaudamasis Mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnio 12 dalimi, turi teisę priimti tokius sprendimus:

- 1) informuoti mokslo ir studijų institucijas ir Švietimo ir mokslo ministeriją apie asmenis, padariusius akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų;
- 2) įpareigoti mokslo laipsnį suteikusia ir (arba) konkursą pareigoms eiti vykdžiusią instituciją atšaukti sprendimą dėl mokslo laipsnio suteikimo ir (arba) konkurso laimėtojo;
- 3) rekomenduoti mokslo ir studijų institucijoms atšaukti sprendimą, priimtą remiantis akademinę etiką ir procedūras reglamentuojančiais dokumentais;
- 4) rekomenduoti darbuotojui atsisakyti dalyvauti vykdomame mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros projekte;
- 5) informuoti už atitinkamą sritį atsakingą instituciją apie nukentėjusius nuo akademinės etikos pažeidimų asmenis (autorius);
- 6) informuoti teisėsaugos institucijas, jei nustatomas nusikalstamos veikos požymis;
- 7) kreiptis į teismą, jei nevykdomas kontrolieriaus įpareigojimas;
- 8) viešinti nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo atvejus;
- 9) pripažinti skundą nepagrįstu.

2014 m. Kontrolierius, išnagrinėjęs 15 skundų ir atlikęs 3 tyrimus, priėmė 18 sprendimų.

1 sprendimu skundas buvo pripažintas nepagrįstu.

6 sprendimais buvo konstatuoti akademinės etikos ir/ar procedūrų pažeidimai ir apie juos informuotos atitinkamos institucijos bei Švietimo ir mokslo ministerija.

11 sprendimų, kuriuose buvo konstatuoti akademinės etikos ir/ar procedūrų pažeidimai ir apie juos informuotos atitinkamos institucijos bei Švietimo ir mokslo ministerija, Kontrolierius priėmė kartu su rekomendacijomis mokslo ir studijų institucijoms dėl jų įgyvendinimo. Iš jų:

- 3 sprendimus, dėl kurių įgyvendinimo buvo pateiktos rekomendacijos, mokslo ir studijų institucijos įgyvendino visiškai, t. y. Kontrolieriaus rekomendacijas įvykdė;
- 2 įgyvendino iš dalies;
- 2 neįgyvendino dėl įvairių objektyvių priežasčių;
- 3 sprendimai neįgyvendinti ir apskųsti Vilniaus apygardos administraciniam teismui ir Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai;
- 1 sprendimo, dėl kurio įgyvendinimo buvo pateiktos rekomendacijos, įgyvendinimas atidėtas iki 2015 m., kol bus baigtas civilinės bylos nagrinėjimas.

Kontrolieriaus sprendimų apskundimas teismui

Pateikti 5 skundai dėl Kontrolieriaus sprendimų.

Vilniaus apygardos administraciniam teismui apskūsti 3 sprendimai, iš jų:

- 1 sprendimas, dėl kurio įgyvendinimo nepateikiamos rekomendacijos, tik informuojama apie padarytą akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimą (SP-10);
- 2 sprendimai, dėl kurių įgyvendinimo pateikiamos rekomendacijos, kaip ištaisyti padarytus akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus (SP-2, SP-12).

Vyriausiajai administracinių ginčų komisijai apskūsti 2 sprendimai:

- 1 sprendimas, kuriame nepateikiamos rekomendacijos, tik informuojama apie padarytą akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimą (SP-18);
- 1 sprendimas, kuriame pateikiamos rekomendacijos, kaip ištaisyti padarytą akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimą (SP-17).

Strateginių veiklos rodiklių įgyvendinimas

Pažymėtina, kad Tarnybos 2014–2016-ųjų metų strateginiame veiklos plane, patvirtintame Kontrolieriaus 2014 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. V-8, buvo nustatyti strateginio tikslo efekto vertinimo kriterijai (3 lentelė).

3 lentelė. Strateginio tikslo efekto vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Efekto vertinimo kriterijaus pavadinimas	Mato vnt.	2014 m. siekiamybė
1.	Sprendimų, priimtų išnagrinėjus skundus ar atlikus tyrimus savo iniciatyva, įgyvendinimo koeficientas (t. y. kontrolieriaus sprendimai, į kuriuos mokslo ar studijų institucija atsižvelgė)	Proc. nuo visų priimtų sprendimų	70
2.	Akademinės etikos kodeksų mokslo ir studijų institucijose skaičiaus didėjimas	Proc. nuo ankstesnių metų skaičiaus	5
3.	Akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, nustatytų mokslo ir studijų institucijose, sumažėjimas	Proc. nuo ankstesnių metų skaičiaus	5
4.	Mokslo ir studijų institucijose veikiančių Akademinės etikos komisijų priimtų sprendimų dėl akademinės etikos pažeidimų skaičiaus padidėjimas	Proc. nuo ankstesnių metų skaičiaus	10

Rodiklis „Sprendimų, priimtų išnagrinėjus skundus ar atlikus tyrimus savo iniciatyva, įgyvendinimo koeficientas“. Atsižvelgiant į 2014 m. Kontrolieriaus pateiktų rekomendacijų įgyvendinimą, rodiklio „Sprendimų, priimtų išnagrinėjus skundus ar atlikus tyrimus savo iniciatyva, įgyvendinimo koeficientas“ pasiekta reikšmė yra 64 procentai².

Apie visus sprendimus Kontrolierius informavo mokslo ir studijų institucijas ir Švietimo ir mokslo ministeriją, pranešdamas apie asmenis, padariusius akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus. Visi Kontrolieriaus nustatyti akademinės etikos ir procedūrų pažeidimai yra viešai paskelbti Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos interneto svetainėje *www.etika.gov.lt*. Pažymėtina, kad 2014 m. liepos 17 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo Nr. XII-1086 pagrindu nuo 2014 m. liepos 17 d. Kontrolierius visą informaciją apie Kontrolieriaus tarnybos veiklą, nagrinėjamus skundus ar atliekamus tyrimus ir priimtus sprendimus skelbia tik Kontrolieriaus tarnybos interneto svetainėje (iki tol buvo privaloma skelbti viešus pranešimus leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“). Be to, Kontrolierius kreipėsi į Teisės aktų registro administratorius, kad būtų sudaryta galimybė skelbti Kontrolieriaus sprendimus Teisės aktų registre.

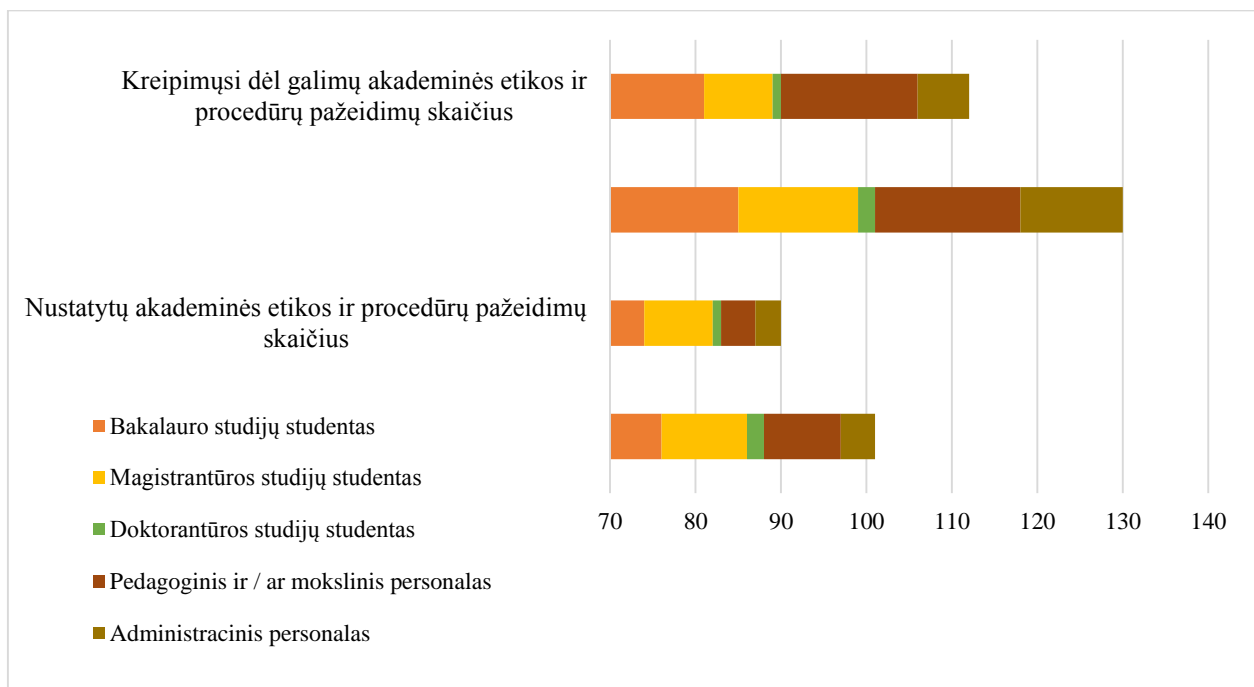
Rodiklis „Akademinės etikos kodeksų mokslo ir studijų institucijose skaičiaus didėjimas“. Lyginant su 2013 metais Tarnybos gauta informacija apie mokslo ir studijų institucijas, paskelbusias akademinės etikos kodeksus, 2014 metais šio rodiklio reikšmė didėjo, t. y. papildomai 16 proc. aukštųjų mokyklų ir 18 proc. mokslinių tyrimų institutų viešai skelbia akademinės etikos kodeksus³.

Rodiklis „Akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, nustatytų mokslo ir studijų institucijose, sumažėjimas“. Per 2013–2014 metus mokslo ir studijų institucijos gavo 242 kreipimusis dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, iš kurių 191 (79 proc.) buvo pripažintas pažeidus akademinę etiką ir procedūras. Daugiausia kreipimūsi per šiuos metus gavo: universitetų grupėje – Mykolo Romerio universitetas (61), LCC Tarptautinis universitetas (60) ir ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas (15), kolegijų grupėje – Alytaus kolegija (16), Klaipėdos valstybinė kolegija ir V. A. Graičiūno aukštoji vadybos mokykla (po 6). Atitinkamai šiose aukštosiose mokyklose (išskyrus Klaipėdos valstybinę kolegiją) buvo nustatyta daugiausia akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų. Atsižvelgiant į šiuos statistinius duomenis, daroma prielaida, kad minėtose aukštosiose mokyklose yra sukurtas pakankamas mechanizmas akademinėi etikai ir procedūroms, kaip studijų ir mokslo kokybės užtikrinimo komponentams, užtikrinti, t. y. šios aukštosios mokyklos sudaro sąlygas akademinės bendruomenės nariams ginti savo teisės ir teisėtus interesus ir juos atsakingai vertina.

² Prie įgyvendintų rekomendacijų priskirtos ir įgyvendintos iš dalies, ir neįgyvendintos dėl objektyvių priežasčių rekomendacijos.

³ 2014 metais šio rodiklio reikšmė buvo apskaičiuota pagal viešai mokslo ir studijų institucijų tinklapiuose prieinamą informaciją, tačiau tai nereiškia, kad mokslo ir studijų institucija neturi akademinės etikos kodekso ar panašaus pobūdžio dokumento. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurios mokslo ir studijų institucijos etikos nuostatas integruoja į kokybės vadybos sistemas.

Lyginant su 2013 metų duomenimis, 2014 metais gautų kreipimūsi dėl galimų akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų mokslo ir studijų institucijose skaičius padidėjo 16 proc., o *nustatytų akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų skaičius padidėjo 15 proc.* 2013 metais buvo 80 proc. atvejų, o 2014 metais – 78 proc. atvejų, kurių pagrindu buvo nustatyti akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimai (3 pav.).

3 pav. Kreipimūsi dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų ir nustatytų pažeidimų skaičius 2013–2014 metais

Atsižvelgiant į šiuos statistinius duomenis, bus tikslinami strateginio tikslo efekto vertinimo kriterijai, nustatyti Kontrolieriaus 2014 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. V-8 patvirtintame Tarnybos 2014–2016-ųjų metų strateginiame veiklos plane.

Rodiklis „Mokslo ir studijų institucijose veikiančių Akademinės etikos komisijų priimtų sprendimų dėl akademinės etikos pažeidimų skaičiaus padidėjimas“. Atsižvelgiant į tai, kad mokslo ir studijų institucijos vadovas, sprenddamas galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų klausimus, dažnai priima sprendimus, atsižvelgdamas į joje veikiančios akademinės etikos klausimus nagrinėjančios institucijos siūlymus, darytina išvada, kad šio rodiklio reikšmė yra tapati rodiklio „Akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, nustatytų mokslo ir studijų institucijose, sumažėjimas“ reikšmei. Atsižvelgiant į šių rodiklių tapatumą, bus tikslinami strateginio tikslo efekto vertinimo kriterijus, nustatytus Kontrolieriaus 2014 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. V-8 patvirtintame Tarnybos 2014–2016-ųjų metų strateginiame veiklos plane.

5. ATLIKTOS APKLAUSOS IR APŽVALGOS

Tarnybos nuostatų 12.1, 12.2 ir 13.4 papunkčiuose, nustatančiuose Kontrolieriaus uždavinius – skatinti mokslo ir studijų institucijas laikytis akademinės etikos ir procedūrų, prižiūrėti ir kontroliuoti, kaip mokslo ir studijų institucijos laikosi akademinės etikos kodeksų, numatyta Tarnybos funkcija – kaupti, nagrinėti ir apibendrinti duomenis apie Kontrolieriui žinomus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus, Mokslo ir studijų įstatymo ar MSI statutų, akademinės etikos kodeksų pažeidimus, taikytus administracinės atsakomybės atvejus, taip pat kitus duomenis, susijusius su akademinės etikos ir procedūrų laikymusi Lietuvoje.

2014 metais Tarnyba atliko 3 apklausas ir parengė apžvalgas, kurios atskirai apibendrinamos šios dalies 5.1–5.3 skyriuose. Aptarus su MSI šias apžvalgas planuojama skelbti viešai.

5.1. Plagiato aptikimo ir prevencijos metodų naudojimas

Šios apklausos metu Tarnyba surinko duomenis apie MSI 2010–2013 metais nustatytus plagiato atvejus, taip pat informaciją apie kompiuterines programas, naudojamas teksto sutaptims nustatyti, bei taikomas plagiato prevencijos priemonės. Apklausos rezultatai rodo, kad populiariausia ir plačiausiai naudojama kompiuterinė programa teksto sutaptims nustatyti – tai elektroninė platforma [www.plag.lt](http://www plag.lt). Taip pat MSI praktikoje naudojamos ir šios priemonės:

- EPAS (elektroninė plagiato aptikimo sistema);
- „Cross-check“ programa (mokslo žurnalų straipsniams);
- darbų patikra sukauptoje baigiamųjų darbų el. bazėje ETD;
- www.google.lt;
- plagiato patikros modulis „Moodle“ (naudojamas darbams tikrinti MSI viduje);
- manualinis darbų palyginimas, vizualinis tikrinimas;
- „PlagiScan“ technologija;
- virtualioji biblioteka „Aleph“;
- „Turnitin“ programa;
- viper-plagiarism-scanner.software.informer.com programa;
- „Plagiarism Detector“ programa;
- „iThenticate“ sistema;
- „Anti-plagiat“ programa;
- kokybės vadybos sistema.

MSI nurodė šias plagiato prevencijos priemones:

- griežtos Studijų nuostatų, Etikos kodekso normos, pvz., neleidžiama perlaikyti egzamino; privaloma iš naujo kartoti dalyką (modulį); šalinama iš Universiteto su galimybe atnaujinti studijas ne

anksčiau kaip po tam tikro laiko, pvz. po 3 metų. Plagijavimas laikomas vienu iš šiurkščiausių akademinio sąžiningumo principo pažeidimų, už kurį turėtų būti griežtai baudžiama;

- studentai pasirašo baigiamųjų darbų sąžiningumo (originalumo) deklaracijas / pasižadėjimus;
- tarpiniai atsiskaitymai (dalimis);
- individualios savarankiškų darbų užduotys;
- darbų recenzavimas, oponavimas;
- baigiamieji darbai siejami su baigiamųjų praktikų vietomis ir šių praktikų ataskaitomis;
- visi rašto darbai, projektai, praktikų ataskaitos yra rengiamos stebint ir konsultuojant vadovui;
- studentai mokomi tinkamai naudotis informacijos šaltiniais ir juos teisingai cituoti;
- darbų autoriai pasirašo Autorių garantinį raštą;
- patvirtintas pažeidimų prevencijos priemonių planas;
- veikia Studijų kokybės laboratorija, kuri rūpinasi rašto darbų kokybe, kuria darbų autentiškumo tikrinimo ir vertinimo metodikas.

5.2. Autorystės nustatymo ir eiliškumo kriterijai: tarptautinė patirtis

Autorystės nustatymo ir eiliškumo klausimai vis dažniau aptariami tiek akademinėje bendruomenėje, tiek tarptautinėje erdvėje. Didelį dėmesį autorystės etikos sričiai skiria tarptautinės organizacijos, plačiai diskutuojama ir mokslinėje erdvėje. Šia analitine apžvalga siekiama parodyti, kaip sprendžiami su etika susiję klausimai nustatant autorystę įvairiose studijų ir mokslinės veiklos srityse, dalyvaujant įvairioms suinteresuotosioms šalims – studentams, dėstytojams, mokslininkams ir kitiems akademinės bendruomenės nariams. Taip pat šia analitine apžvalga siekiama prisidėti prie aiškesnio MSI informavimo apie klausimų, susijusių su autorystės etika, sprendimų praktiką ir taip formuoti akademinės etikos politiką ir sąžiningumo kultūrą akademinėje bendruomenėje, sumažinti etikos pažeidimų riziką, inicijuoti pokyčius akademinėje kultūroje. Šis siekis grindžiamas Europos Komisijos 2005 m. kovo 11 d. rekomendacijose Nr. 2005/251/EB „Dėl Europos mokslininkų chartijos ir dėl Mokslininkų priėmimo į darbą elgesio kodekso“ išdėstytais etikos principais:

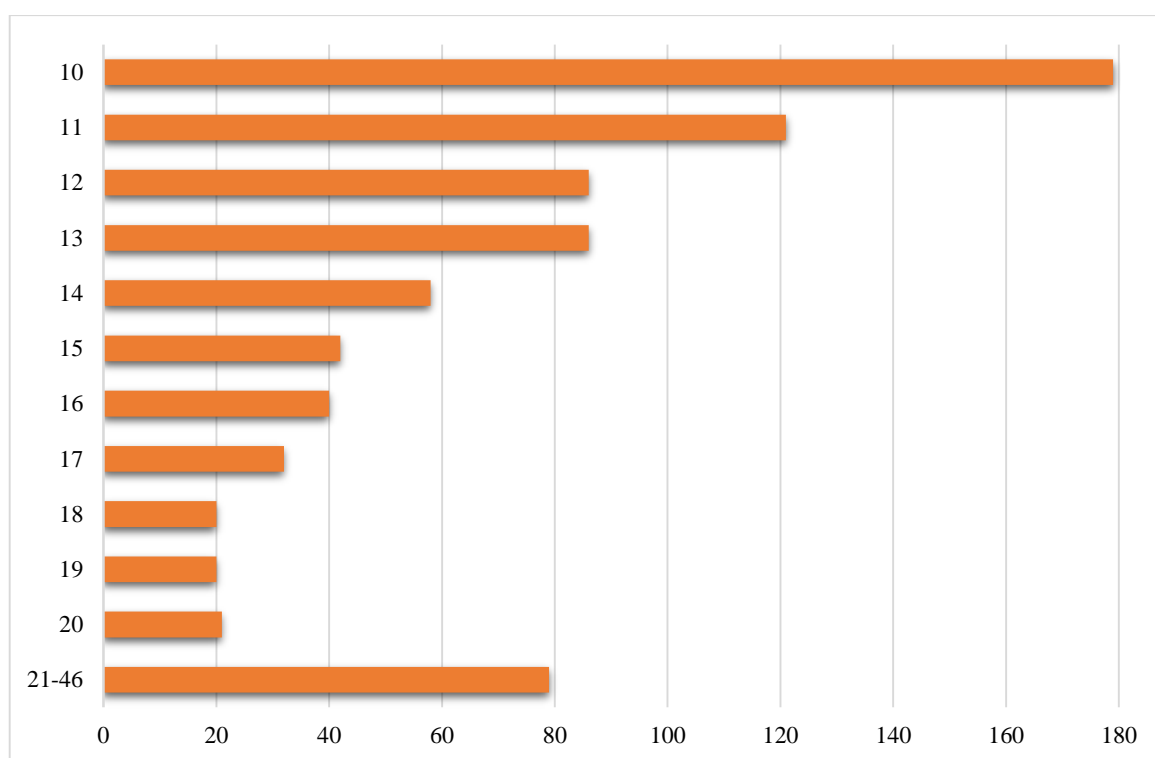
„Mokslininkai turėtų vadovautis pripažinta etikos praktika ir atitinkamais savo srities (-čių) pagrindiniais etikos principais bei etikos standartais, nustatytais įvairiuose nacionaliniuose, sektorių ar institucijų etikos kodeksais.“

Vis dažniau ieškoma atsakymų į tai, kokius kriterijus reikėtų pasitelkti autorystei nustatyti, kokia eilės tvarka reikėtų nurodyti autorius. Nagrinėjant autorystės nustatymo ir eiliškumo praktiką tarptautinėje erdvėje, buvo daug dėmesio skiriama tiek mokslinių diskusijų, tiek tarptautinių organizacijų pozicijų

(pavyzdžiui, *Organisation for Economic Co-operation and Development, British Sociological Association, American Psychological Association, Committee on Publication Ethics*) analizei.

2014 m. rugsėjo–spalio mėn. Tarnyba atliko MSI apklausą apie tyrėjus, kurie 2009–2012 m. (bent vienais iš nurodytų kalendorinių metų) paskelbė po 10 ir daugiau mokslo darbų. Šioje apklausoje mokslo darbais laikomi visi mokslo straipsniai, knygos, monografijos, santraukos ir kita atspausdinta ir / ar elektroniniu būdu paskelbta medžiaga, atitinkanti Mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodikoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. V-572, nustatytus reikalavimus ir apibrėžtas sąvokas, išskyrus pranešimų skaitymą renginiuose. Apklausos duomenys apibendrinami pagal 69 proc. pateikusių MSI atsakymus.

Apklausos rezultatai rodo, kad vidutinis mokslo darbų, tenkančių vienam tyrėjui, skaičius per vienerius metus yra 14,2 straipsnio⁴ (4 pav.).

4 pav. Tyrėjų, paskelbusių atitinkamą mokslo darbų skaičių per vienerius metus 2009–2012 metais, skaičius

46 iš 67 MSI nustatė 450 unikalių tyrėjų, turinčių 10 ir daugiau paskelbtų mokslo darbų. Apklausos rezultatai rodo, kad yra 42 tyrėjai (9 proc. tyrėjų nuo visų nustatytų tyrėjų), kurie paskelbė 10 ir daugiau mokslo darbų kasmet nuo 2009 iki 2012 metų. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtu laikotarpiu daugiau negu 20 mokslo darbų paskelbė 56 tyrėjai, daugiau negu 30 mokslo darbų – 13 ir daugiau negu 40 mokslo darbų – 6 tyrėjai.

⁴ Vidurkis išvestas iš tų tyrėjų mokslo darbų skaičiaus, apie kurį Tarnyba buvo informuota.

Atsižvelgdama į mokslininkų, tarptautinių organizacijų diskusijas ir Tarnybos atliktos apklausos rezultatus, Tarnyba siekia tęsti tyrimą, atkreipdama dėmesį į autorystės nustatymo ir eiliškumo praktiką ir skatindama akademinės etikos ir procedūrų savireguliaciją MSI.

5.3. Citavimo standartų taikymo praktika MSI ir jų komunikavimo būdai

Šia apžvalga siekiama nustatyti citavimo standartų taikymo praktiką MSI ir jų komunikavimo būdus. Šiam tikslui pasiekti Tarnyba kreipėsi į MSI, prašydama šių duomenų:

- pateikti informaciją apie MSI taikomus tarptautinius citavimo standartus studentų rašytiniams darbams (pavyzdžiui, rašto darbams, kursiniams darbams, disertacijoms) pagal studijų ir / ar mokslo kryptis;

- nurodyti, kaip studentai yra supažindinami su MSI taikomais tarptautiniais citavimo standartais.

Tarnyba kreipėsi į 56 MSI, kuriose vykdomos pagrindinės (bakalauro), antrosios studijų (magistrantūros) ir / ar trečiosios studijų (doktorantūros) pakopų studijos. 35 (62,5 proc.) MSI pateikė prašomą informaciją, todėl apklausos duomenys apibendrinami tik pagal šių MSI pateiktą informaciją (4 lentelė).

4 lentelė. MSI dalyvavimas apklausoje

Apklausa užpildžiusių MSI skaičius	Apklausos neužpildžiusių MSI skaičius
35	21

Apklausos duomenys buvo analizuojami pagal mokslo ir studijų sritis, MSI grupes (universitetus, kolegijas, mokslinių tyrimų institutus), studentų supažindinimo su tarptautiniais citavimo standartais formas. Bakalauro ir magistrantūros studijų studentų darbams keliami citavimo reikalavimai apibendrinami pagal studijų kryptis, o doktorantų disertacijoms – pagal mokslo kryptis, t. y. tokias kryptis, pagal kurias įgyvendinamos jų studijos.

Apklausos rezultatai:

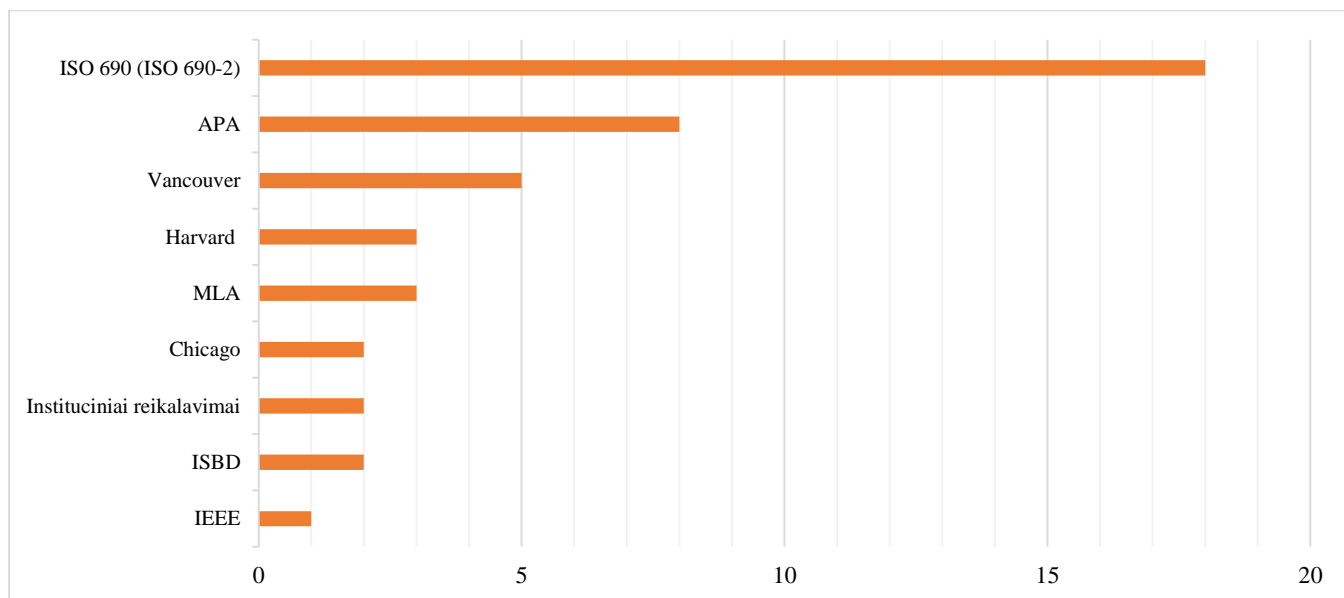
Kontekstas. Akademinėje bendruomenėje neretai yra susiformavusios skirtingos citavimo tradicijos pagal mokslo kryptis. Kiekviena MSI nusprendžia, kokių citavimo standartų ir kaip jų laikosi. Dažniausiai MSI studentams rekomenduoja taikyti įvairius tarptautinius citavimo standartus ir tik 3 (5 proc.) iš 56 MSI yra parengusios savo reikalavimus, konkrečiai humanitarinių, socialinių ir biomedicinos mokslų sričių studentų darbams. Tokių reikalavimų studentų darbams parengimas rodo MSI pastangas reaguoti į konkrečius studijų proceso poreikius ir užtikrinti studijų kokybę. Nepaisant šios MSI praktikos, tarptautinėje praktikoje žinoma ir citavimo standartų, kurie itin taikomi tam tikrose studijų / mokslo srityse, praktika. Pavyzdžiui, MLA (angl. Modern Language Association) citavimo standartą paprastai taiko humanitarinių mokslų, ypač filologijos krypties, srities tyrėjai, APA (angl. American Psychological

Association) citavimo standartą – socialinių mokslų, ypač psichologijos krypties, srities tyrėjai, o IEEE (angl. Institute of Electrical and Electronics Engineers) citavimo taisyklės – inžinerijos, fizikos, medicinos krypties tyrėjai. ISBD arba kitaip IFLA (angl. International Federation of Library Associations and Institutions) citavimo standarto taisyklės taiko Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, kuri savo interneto svetainėje paskelbė šio citavimo standarto taisyklės lietuvių kalba⁵. Šio standarto taisyklės ypač naudojamos kataloguojant, t. y. aprašant įvairius šaltinius.

Kai kurios MSI atskyrė reikalavimus bibliografinio aprašo sudarymui nuo citavimo stiliaus, nors tarptautinė praktika rodo, kad šie du aspektai yra retai atskiriami. Todėl toliau vartojamas apibendrinantis terminas „citavimo standartas“.

Tarptautinių citavimo standartų taikymo praktika bakalauro ir magistrantūros studijose.

Bakalauro ir magistrantūros studijose vyraujančias pozicijas užima du pagrindiniai tarptautiniai citavimo standartai, kuriais bakalauro ir magistrantūros studijų studentai vadovaujasi rengdami įvairius rašto darbus (pavyzdžiui, rašto darbus, kursinius darbus, baigiamuosius darbus) – tai ISO 690 (ISO 690-2)⁶ ir APA (5 pav.). Pirmąjį citavimo standartą ypač naudoja technologijos ir socialinių mokslų srityse, o antrąjį citavimo standartą – menų studijų srityje studijas vykdančios aukštosios mokyklos⁷ (6 pav.).

5 pav. Aukštųjų mokyklų, taikančių tarptautinius citavimo standartus bakalauro ir magistrantūros studijų studentų darbams, skaičius

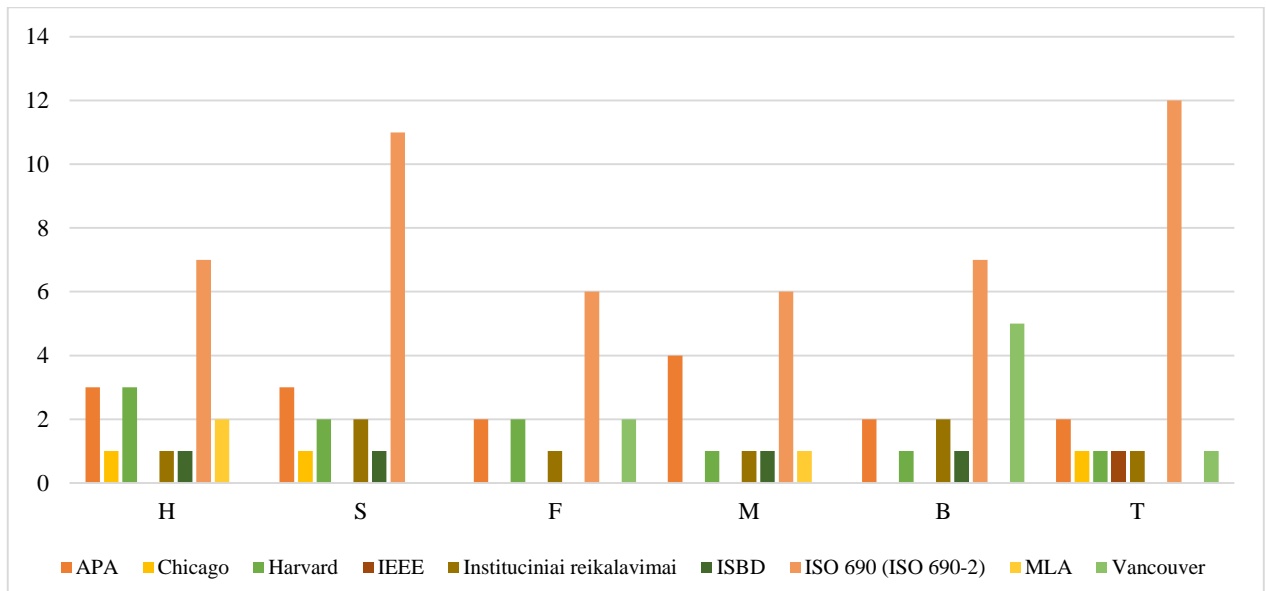
Pastebima, kad kuo įvairesnė pagal studijų kryptis pasiūla aukštojoje mokykloje, tuo didesnė rekomenduojamų tarptautinių citavimo standartų įvairovė. Apklauso duomenys rodo, kad tik universitetai

⁵ ISBD *Tarptautinis standartinis bibliografinis aprašas*. Jungtinė laida. Prieiga per internetą: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-translations-2011-lt-intro.pdf> (žiūrėta 2015-02-05).

⁶ ISO 690 apibrėžia reikalavimus spausdintiems dokumentams, o ISO 690-2 – elektroniniams dokumentams. Šios citavimo standarto taisyklės nėra taikomos teisės krypties tyrėjų darbams.

⁷ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „aukštosios mokyklos yra dviejų tipų: universitetai ir kolegijos“.

studentams rekomenduoja naudoti arba nustato naudoti šiuos tarptautinius citavimo standartus: Chicago (CMS arba angl. Chicago Manual of Style), IEEE ir ISBD. Tiek universitetuose, tiek kolegijose vyrauja ta pati dviejų pagrindinių tarptautinių citavimo standartų taikymo praktika.

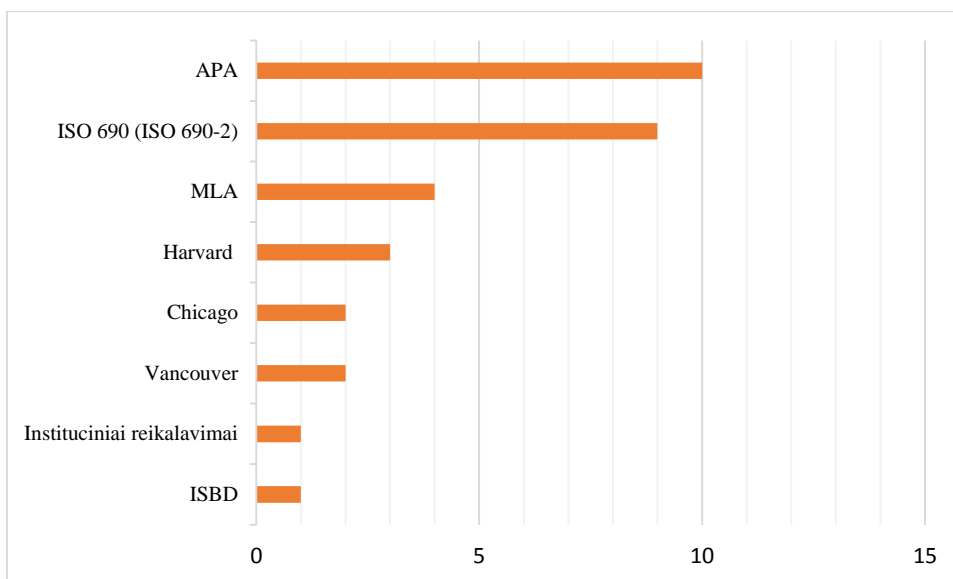
6 pav. Tarptautinių citavimo standartų taikymo praktika bakalauro studijose ir magistrantūroje pagal studijų sritis

H	Humanitariniai mokslai	B	Biomedicinos mokslai
S	Socialiniai mokslai	T	Technologijos mokslai
F	Fiziniai mokslai	M	Menai
Ž	Žemės ūkio mokslai		

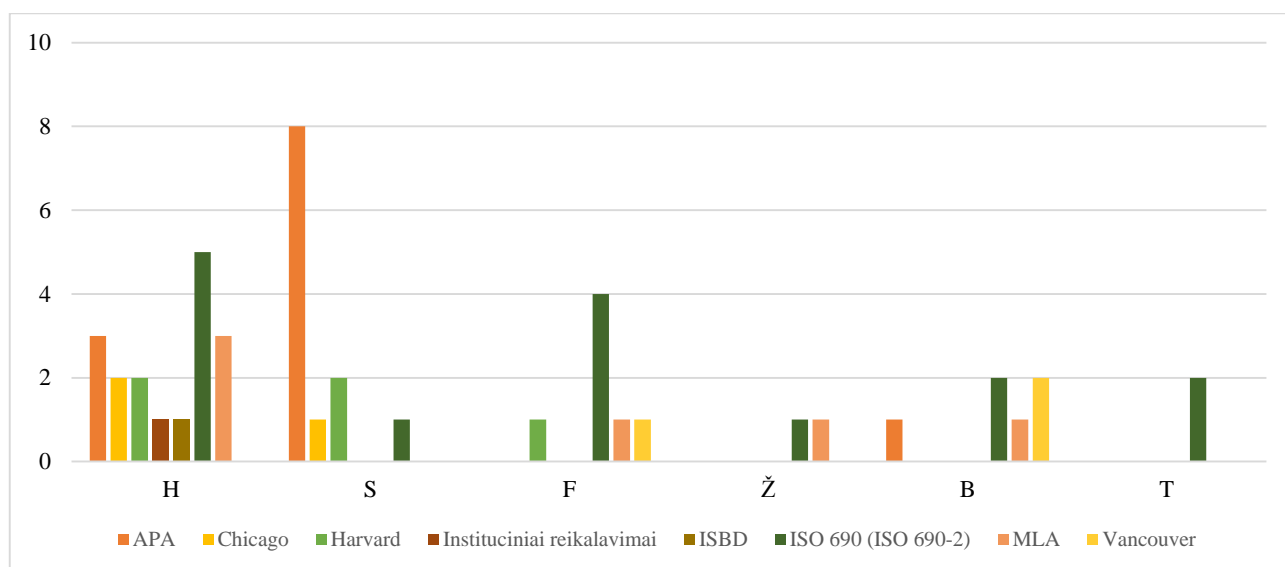
Taip pat pažymėtina, kad bakalauro ir magistrantūros studijose yra šiek tiek didesnė taikomų tarptautinių citavimo standartų įvairovė negu doktorantūros studijose.

Tarptautinių citavimo standartų taikymo praktika doktorantūroje. Doktorantūroje dominuoja du pagrindiniai tarptautiniai citavimo standartai, kuriuos doktorantai taiko rengdami disertacijas – tai APA ir ISO 690 (ISO 690-2) (7 pav.). Pirmąjį citavimo standartą ypač naudoja socialinių mokslų, o antrąjį citavimo standartą – humanitarinių ir fizinių mokslų doktorantūros studijas vykdančios MSI⁸ (8 pav.).

⁸ Šioje apžvalgos dalyje apibendrinami duomenys, kuriuos pateikė universitetai ir mokslinių tyrimų institutai.

7 pav. Mokslo ir studijų institucijų, taikančių tarptautinius citavimo standartus doktorantų disertacijoms, skaičius

8 pav. Tarptautinių citavimo standartų taikymo praktika doktorantūroje pagal mokslo sritis

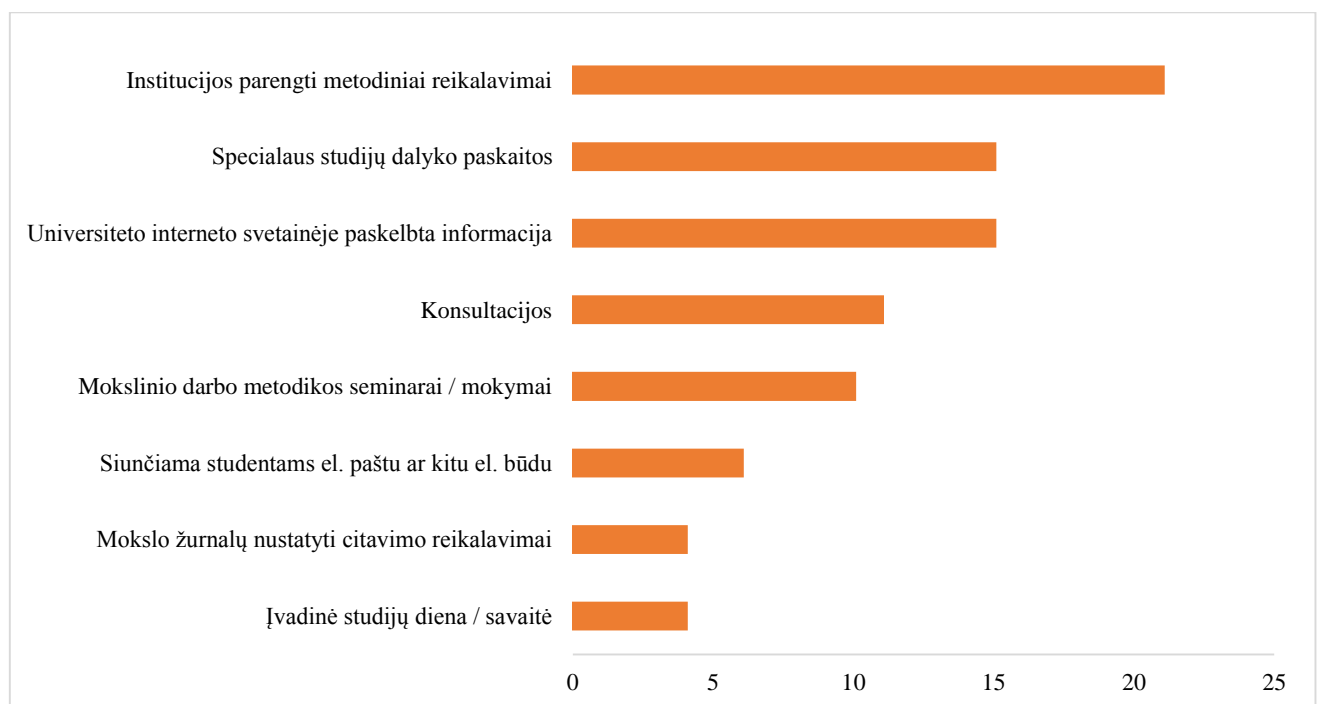
H	Humanitariniai mokslai	B	Biomedicinos mokslai
S	Socialiniai mokslai	T	Technologijos mokslai
F	Fiziniai mokslai	M	Menai
Ž	Žemės ūkio mokslai		

Doktorantai, rengdami tokius mokslo darbus kaip mokslo straipsnius, taiko mokslo žurnalų leidėjų nustatytus reikalavimus.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, skirtingai nei socialinių mokslų bakalauro ir magistrantūros studijose, socialinių mokslų doktorantūros studijose pirmenybė teikiama APA reikalavimų taikymui. Taip pat apklausos duomenys rodo, kad tik universitetai doktorantams rekomenduoja naudoti arba nustato naudoti šiuos tarptautinius citavimo standartus: Vancouver (VCC arba angl. Vancouver Citation Style) ir ISBD, o tik mokslinių tyrimų institutai apibrėžė institucinius reikalavimus. APA reikalavimai dažniausiai

rekomenduojami ar nustatomi universitetų doktorantams, o ISO 690 (ISO 690-2) reikalavimai – mokslinių tyrimų institutų doktorantams.

Studentų supažindinimo su tarptautiniais citavimo standartais formos. Apklauskos duomenys rodo, kad informaciją pateikusios MSI taiko vidutiniškai 2–3 supažindinimo su tarptautinių citavimo standartų reikalavimais formas (9 pav.). 60 proc. informaciją pateikusių MSI nurodė, kad parengė specialius metodinius reikalavimus, skirtus studentui laikytis nustatytų kokybės reikalavimų, apimančių ir citavimo, ir bibliografinio literatūros sąrašo sudarymo taisykles. Pažymėtina, kad mažesnė MSI dalis juos skelbia savo interneto svetainėse. 43 proc. informaciją pateikusių MSI citavimo reikalavimus studentams pateikia, skaitydamos tam tikrų studijų dalykų, pavyzdžiui, Akademinio raštingumo, Mokslo taikomojo darbo, Metodologijos paskaitas. Trečdalis informaciją pateikusių MSI nurodė, kad studentams teikia konsultacines paslaugas. Paprastai studentus individualiai konsultuoja bibliotekų darbuotojai, darbo vadovai. Taip pat studentams sudaromos sąlygos užduoti aktualų klausimą užpildant užklausą elektroninio roboto būdu, ieškoti atsakymo dažnai užduodamų klausimų skiltyje, naudotis sukurta informacinio raštingumo interneto svetaine, vaizdo pamokomis. Bibliotekos darbuotojai taip pat prisideda organizuodami teminius mokslinio darbo metodikos seminarus / mokymus. Šių seminarų / mokymų organizavimas suintensyvėja prieš baigiamųjų darbų rengimą. Dažnai jų organizavimo iniciatyvos imasi bibliotekų darbuotojai, retai – studentų atstovybės.

9 pav. Mokslo ir studijų institucijų, kuriose taikomos atitinkamos studentų supažindinimo su tarptautinių citavimo standartų reikalavimais formos, skaičius

Vertinant MSI pagal taikomų supažindinimo su tarptautinių citavimo standartų reikalavimais formų skaičių, Vilniaus universitetas supažindina studentus su tarptautinių citavimo standartų reikalavimais 5 būdais, Vytauto Didžiojo universitetas, Klaipėdos universitetas, Šiaulių universitetas, Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla ir Panevėžio kolegija – 4 būdais.

Rekomendacijos. Atsižvelgiant į gautus apklausos rezultatus ir siekiant didinti studentų supažindinimo su tarptautinių citavimo standartų reikalavimais efektyvumą ir gerinti citavimo praktiką, teikiamos šios rekomendacijos:

1. Aiškiai apibrėžti studentams (ypač 1 kurso 1 semestru), kokių citavimo standartų jie turi laikytis rengdami rašytinius darbus.
2. Taikyti ne mažiau kaip 3 supažindinimo su citavimo standartų reikalavimais formas.
3. Pateikti studentams metodinius reikalavimus ar kitus citavimo reikalavimus nustatančius dokumentus elektroniniu paštu.
4. Išplėsti studentų konsultavimo formas panaudojant informacinių technologijų galimybes.
5. Organizuoti rašytinio darbo metodikos, citavimo mokymus / seminarus vengiant diferencijuoti jų poreikį pagal studentų kursą / studijų metus.

6. INFORMACINĖ – KONSULTACINĖ VEIKLA

Kontrolierius, įgyvendindamas Mokslo ir studijų įstatymo 53 straipsnio 4 dalį ir atsižvelgdamas į tarptautinę įvairių organizacijų patirtį skatinant mokslo ir studijų institucijas formuoti institucinę studijų ir mokslinės veiklos kokybės kultūrą, puoselėti akademinį sąžiningumą, skaidrumą ir atsakomybę suinteresuotosioms šalims ir siekti elgtis socialiai atsakingai, parengė ir 2014 m. rugsėjo 1 d. Tarnybos interneto svetainėje paskelbė Rekomendacijų mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksams projektą bei pakvietė akademinę bendruomenę aktyviai įsitraukti teikiant siūlymus dėl jo tobulinimo. Apibendrinus gautus siūlymus, atnaujintas šių Rekomendacijų projektas bus teikiamas šių suinteresuotųjų šalių diskusijoms – Lietuvos mokslo tarybai, Lietuvos universitetų rektorių konferencijai, Lietuvos kolegijų direktorių konferencijai ir Lietuvos studentų sąjungai. Po šių diskusijų 2015 m. planuojama parengti galutinį šių Rekomendacijų projektą.

Mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnio 9 dalyje įtvirtinti pagrindiniai Kontrolieriaus veiklos principai, iš kurių vienas yra viešumas – vienas iš esminių veiksmų Tarnybos darbo efektyvumui įvertinti. To paties įstatymo 18 straipsnio 12 dalies 8 punkte numatyta, kad Kontrolierius gali priimti sprendimą viešinti nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų atvejus. 2014 m. gegužės mėnesį pradėjo veikti Kontrolieriaus tarnybos interneto svetainė (www.etika.gov.lt), kurioje pateikiama informacija apie Tarnybos veiklą, nagrinėjamus skundus ar atliekamus tyrimus ir Kontrolieriaus priimtus sprendimus, taip

viešinami Kontrolieriaus nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų atvejai. 2014 m. gruodžio mėnesį buvo atlikti parengiamieji darbai Tarnybos interneto svetainės anglų kalba kūrimui.

Pažymėtina, kad iki 2014 m. liepos 17 d. Kontrolierius apie nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų atvejus skelbė leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“, tačiau, siekiant taupyti Tarnybos biudžeto lėšas ir efektyviai naudoti Tarnybos interneto svetainę, Tarnybos iniciatyva Lietuvos Respublikos Seimas 2014 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. XII-1086 pakeitė Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintus Tarnybos nuostatus, panaikindamas Kontrolieriui pareigą skelbti viešus pranešimus leidinio „Valstybės žinios“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Dar viena svarbi Kontrolieriaus funkcija viešinant savo veiklą – tai susitikimai su akademinės bendruomenės nariais, vizitai į mokslo ir studijų institucijas, dalyvavimas įvairiuose posėdžiuose, diskusijose ir konferencijose. Šių posėdžių, diskusijų ir konferencijų metu pristatoma Tarnybos veikla, svarbiausios akademinės etikos ir procedūrų problemos mokslo ir studijų institucijose, aktualūs skundų tyrimo aspektai, atliekami / atlikti tyrimai, taip pat atsakoma į akademinę bendruomenę aktualius klausimus:

- gegužės mėnesį Kontrolierius dalyvavo Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto studentų atstovybės organizuotoje diskusijoje tema „Kiek iš tiesų kainuoja diplomas?“ ir skaitė pranešimą apie rašto darbų pirkimo problemą, pristatė atliktų tyrimų duomenis ir teikė siūlymus, kaip aukštosiose mokyklose užtikrinti sąžiningą baigiamųjų darbų rašymą;

- gegužės mėnesį Kontrolieriaus tarnyba kartu su Mykolo Romerio universitetu organizavo konferenciją „Akademinių sąžiningumo kultūra kintančioje visuomenėje“. Kontrolierius skaitė pranešimą „Akademinės etikos politika Lietuvoje“, pristatė Kontrolieriaus tarnybos atliktus tyrimus dėl Lietuvos aukštųjų mokyklų ir kolegijų etikos kodeksų bei dėl plagiatų atvejų paplitimo, taip pat pateikė principines rekomendacijas dėl akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų galimos prevencijos ir esamų priemonių tobulinimo;

- birželio mėnesį Kontrolierius dalyvavo Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) organizuotame renginyje „Lietuvos mokslas ir studijos: kur esame šiandien?“ Renginyje buvo nagrinėjami aktualūs mokslo ir studijų klausimai: Kaip keičiasi Lietuvos mokslo pasaulis? Su kuo ir kaip bendradarbiauja Lietuvos mokslininkai? Koks šiandien yra aukštasis mokslas Lietuvoje? Ar jis prieinamas kiekvienam?

- liepos mėnesį Kontrolierius dalyvavo Lietuvos mokslo tarybos organizuotoje diskusijoje „Nacionalinės humanitarinių ir socialinių mokslų programos: patirtis, pamokos, perspektyvos (nuo „Socialinių iššūkių nacionaliniam saugumui“ link „Gerovės visuomenės“ ir „Modernybės Lietuvoje“)“;

- spalio mėnesį Kontrolierius bei tarnybos vyresnioji patarėja K. Pažusytė ir patarėja L. Tauginienė dalyvavo Lietuvos universitetų rektorių konferencijos Mokslo komiteto posėdyje, kur pristatė Kontrolieriaus tarnybos veiklos kryptis, akademinės etikos problemas mokslinėje veikloje ir jų sprendimo pasiūlymus, aptarė kitus aktualius akademinės etikos klausimus, pabrėždami svarbų mokslo ir studijų institucijų vaidmenį siekiant kurti ir palaikyti socialiai atsakingą akademinę aplinką;

- lapkričio mėnesį Kontrolierius dalyvavo Lietuvos mokslo tarybos rengtoje konferencijoje „Mokslo tarptautiškumas Lietuvos mokslo kokybei gerinti“. Konferencijos dalyviai – šalies mokslo politiką įgyvendinančių institucijų vadovai ir atstovai, užsienyje dirbantys Lietuvos mokslininkai, Lietuvos mokslo bendruomenė;

- gruodžio mėnesį Kontrolierius susitiko su Lietuvos sporto universiteto akademinė bendruomenė, pristatė Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos uždavinius, tikslus ir veiklos kryptis bei pasidalino patirtimi sprendžiant problemas, susijusias su akademinė etika ir procedūromis mokslo ir studijų institucijose;

- gruodžio mėnesį Kontrolieriaus tarnybos patarėjos D. Urbonė ir L. Tauginienė lankėsi Šiaulių universiteto renginyje „Akademinis nesąžiningumas: teisinė spraga ar moralės stoka“, skirtame Antikorupcijos dienai paminėti. Tarnybos atstovės skaitė pranešimus apie Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos vaidmenį prižiūrint akademinę etiką, supažindino su Tarnybos atliekamais tyrimais, dalyvavo diskusijose ir susitiko su Šiaulių universiteto akademinė bendruomenė bei Darbuotojų ir studentų etikos komisijos nariais, atsakė į jų klausimus.

2014 m. Tarnybos darbuotojai konsultavo interesantus telefonu ir Tarnybos patalpose: teikė paaiškinimus, patarimus dėl problemų, susijusių su akademinė etika ir procedūromis, sprendimo būdų, ginčų reguliavimo galimybių. Dažnai prireikdavo interesantams suteikti informaciją apie skundo, adresuoto Kontrolieriui, užpildymo formą ir turinį, Kontrolieriaus įgaliojimų priimti sprendimus apimtį. Konsultavimas akademinės etikos ir / ar procedūrų klausimais prisideda prie akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų skaičiaus mažinimo.

7. BENDRADARBIAVIMAS

Siekdamas bendradarbiavimo su institucijomis ir organizacijomis, 2014 m. spalio mėn. Kontrolierius susitiko su Studijų kokybės vertinimo centro l. e. direktoriaus pareigas N. Skaburskiene ir Studijų vertinimo skyriaus vedėju A. Šerpatausku, su kuriais aptarė bendradarbiavimo galimybes vertinant akademinės etikos lygį atliekant aukštųjų mokyklų institucinį ir studijų programų vertinimus, bendrų

renginių organizavimo galimybes studijų kokybės gerinimo ir etikos skatinimo tema, o 2014 m. lapkričio mėn. Kontrolierius susitiko su SCOPUS duomenų bazės valdytojais – „Elsevier“ leidyklos direktoriumi Centrinės ir Rytų Europos regione T. Psonka ir konsultantu K. Szymanskiu. Susitikimo metu SCOPUS atstovai pristatė šios duomenų bazės išteklius ir jų galimybes. Taip pat buvo diskutuota apie bendradarbiavimo galimybes atliekant tyrimus Kontrolieriaus iniciatyva, tiriant akademinės etikos pažeidimus, skatinant atsakomybės kultūros formavimą, mokslo darbų leidybos etikos nuostatų įgyvendinimą.

Bendradarbiavimo galimybės buvo aptartos ir su Švietimo informacinių technologijų centro atstovais dėl prieigos suteikimo prie Studentų registro ir Pedagogų registro, Lietuvos akademinė bibliotekų tinklo atstovais dėl prieigos prie Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos eLABa, kurioje kaupiami duomenys apie Lietuvos tyrėjų publikacijas ir kitus darbus, Lietuvos teisės instituto atstovais dėl mokslinių tyrimų atlikimo (institucijų, veikiančių nacionaliniu mastu akademinės etikos ir / ar procedūrų srityje, veiklos ir sprendimų galios lyginamoji analizė: tarptautinė patirtis; sankcijų už akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus apžvalga: tarptautinė teisinė padėtis ir teismų praktika).

Taip pat bendradarbiavimo galimybių ieškota su Norvegijos mokslinių tyrimų etikos komitetais, Lietuvos nacionaline UNESCO komisija, Tarptautine universitetų asociacija.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad bendradarbiavimo galimybes būtų padidinęs Tarnybos darbuotojų kvalifikacijos kėlimas tarptautiniuose renginiuose užsienio šalyse, tačiau dėl riboto Tarnybos biudžeto šių galimybių nebuvo. Palyginimui pateikiamos 2015 metų renginių, organizuojamų akademinės etikos tema, preliminarios išlaidos vienam asmeniui: konferencija „Integrity in the Real World“ (Vankuveris, Kanada) – 2600 € (registracijos mokestis sudaro 462 €), renginys „4th World Conference on Research Integrity“ (Rio de Žaneiras, Brazilija) – 2750 € (registracijos mokestis sudaro 555 €), seminaras internetu (angl. webcast) „Advanced Compliance and Ethics Workshop“ (San Franciskas, JAV) – 1442 € (mokamas tik registracijos mokestis.).

Renginių akademinės etikos tema pasirinkimas nėra didelis, o Tarnybos darbuotojų kvalifikacijos kėlimo poreikis yra aktualus, siekiant susipažinti su tarptautinėmis sąžiningumo kultūros formavimo ir mokslinių tyrimų sąžiningumo aktualijomis, etiško elgesio mokymo (švietėjiškos veiklos apie etiką) praktika, teisės normų laikymosi ir etikos santykio ypatumais ir kita tarptautine praktika akademinės etikos klausimais ir, įvertinus gerąją praktiką, perkelti į Kontrolierius sprendimus ir veiksmus.

8. IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į tai, kad Mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnyje reglamentuojami tik pavieniai Kontrolieriaus įgaliojimai, ir dauguma jų yra nustatyti Tarnybos nuostatuose, manytina, kad tokios principinės nuostatos, kaip Kontrolieriui suteiktos teisės ir pareigos, skundų nagrinėjimo ir savo iniciatyva tyrimų atlikimo tvarka, Kontrolieriaus sprendimų priėmimo tvarka ir panašiai, turėtų būti įtvirtintos įstatyminiame lygmenyje, todėl siūloma atitinkamomis nuostatomis papildyti Mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnį (žr. priedą):

- ilgesnis skundų nagrinėjimo terminas (vietoj dabar nustatyto 30 dienų minimalaus termino);
- sprendimai ir pagrindai, kai galima nutraukti tyrimą, atsisakyti nagrinėti skundą;
- Kontrolieriaus reikalavimų, susijusių su informacijos, paaiškinimų, protokolų, medžiagos, duomenų ir kitų dokumentų iš fizinių ir juridinių asmenų gavimu, užtikrinimas;
- Kontrolieriaus pavadavimas, kai jis negali eiti pareigų.

2. Administracinių teisės pažeidimų kodeksą siūloma papildyti nauju skirsniu „ADMINISTRACINIAI TEISĖS PAŽEIDIMAI AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ SRITYJE“ (žr. priedą), šio skirsnio straipsniuose nustatant administracinę atsakomybę už:

- mokslo ar studijų darbų rašymą turint tikslą juos parduoti, šių darbų pardavimą, jeigu tokia veika neturi versliškumo ir stambaus masto požymių;
- informacijos, kurioje siūlomos mokslo ar studijų darbų rašymo už atlygį paslaugos ar kitokiais būdais skatinama pažeisti akademinę etiką ir/ar procedūras, rengimą ar pateikimą skleisti visuomenės informavimo priemonėse ir internete;
- Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus reikalavimų nevykdymą.

3. Kontrolieriaus techninės galimybės gauti informaciją apie konkretaus autoriaus mokslines publikacijas yra ribotos. Kontrolierius ne kartą kreipėsi į Lietuvos akademinę elektroninę biblioteką (eLABa) dėl galimybės naudotis jos kaupiamais duomenimis, tačiau, užsitęsęs eLABa projekto įgyvendinimui, tokia galimybė iki šiol nėra suteikta.

4. Kontrolieriaus techninės galimybės nustatyti teksto sutaptis mokslo darbuose automatinio būdu, naudojant kompiuterinę programą ar informacinę sistemą, šiuo metu yra ribotos. Siūlytina spręsti šią problemą, suteikiant Tarnybai prieigą prie Elektroninio plagiato atpažinimo sistemos ar prie panašios informacinės sistemos.

5. Atsižvelgiant į didėjantį gaunamų skundų ir inicijuojamų tyrimų skaičių, Tarnyba turėtų palapsniui didinti žmogiškųjų išteklių skaičių, pavyzdžiui, bent vienu etatu 2015 metams. Esant žmogiškųjų išteklių trūkumui, išskyla grėsmė kokybiškai įgyvendinti valstybės mokslo ir studijų politiką akademinės etikos ir procedūrų srityje, užtikrinti Kontrolieriaus uždavinius, ypač prisidėti prie mokslo ir

studijų kokybės užtikrinimo, nustatytus Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintuose Tarnybos nuostatuose.

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS PASIŪLYMAI
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242
PAKEITIMO IR PAPILDYMO BEI LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ
TEISĖS PAŽEIDIMŲ KODEKSO PAPILDYMO**

Teikiamų nuostatų dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo ir papildymo pagrindimas:

Šiuo metu Mokslo ir studijų įstatyme nėra apibrėžta „akademinės etikos“ sąvoka. Akademinės etikos principas įtvirtintas prie mokslo, bet ne prie studijų principų. Siūloma 3 straipsnio 2 dalį (studijų principus) siūloma papildyti akademinės etikos principu, kuris studijoms yra labai svarbus. Šis principas dabar yra įrašytas tik prie mokslo principų. Studijų papildymas akademinės etikos principu geriau atspindėtų šio įstatymo 39 straipsnyje deklaruojamą mokslo (meno) ir studijų vienovę.

4 straipsnį („Sąvokos“) siūloma papildyti „akademinės etikos“ sąvoka, kuri dabar teisės aktuose nėra apibrėžta.

18 straipsnį „Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius“ siūloma pataisyti ir papildyti šiomis nuostatomis: 1 dalyje sąvoką „inicijuojantis tyrimus“ siūloma tikslinti „*savo iniciatyva atliekantis tyrimus*“, nes „inicijuoti tyrimą“ ir „atlikti tyrimą“ yra skirtingos procedūros (kontrolierius pagal savo įgaliojimus nagrinėja skundus ir savo iniciatyva atlieka tyrimus); 6 dalyje reglamentuojamas kontrolieriaus pavadavimas (atsižvelgiant į tai, kad nei Mokslo ir studijų įstatyme, nei Nuostatuose šis klausimas nėra reglamentuojamas); 8 dalyje siūloma patikslinti apribojimus kontrolieriui, papildant juos draudimu dirbti mokslo ir studijų institucijose; 10–15 dalis siūloma išbraukti, nes visos jose esančios nuostatos, patikslintos ir papildytos, yra perkeliamos į 18¹–18³ straipsnius; 14 dalyje siūloma reglamentuoti teisinę spragą – atsiskaitymą su kontrolieriumi, kai jis atleidžiamas pasibaigus įgaliojimų laikui ir kitais atvejais nustojus eiti pareigas.

Atsižvelgiant į tai, kad Mokslo ir studijų įstatymo 18 straipsnyje reglamentuojami tik pavieniai Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus (toliau – kontrolierius) įgaliojimai, ir dauguma jų yra reglamentuojami Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatuose (patvirtintuose Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. XI-1583 „Dėl Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos įsteigimo ir Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo“), siūloma įstatymo projektą papildyti 18¹–18³ straipsniais, įtvirtinant juose tokias principines nuostatas, kaip kontrolieriui suteiktos teisės ir pareigos, skundų nagrinėjimo ir savo iniciatyva tyrimų atlikimo reglamentavimas (termino skundams paduoti nustatymas, atsisakymas nagrinėti skundą, skundo nagrinėjimo nutraukimo pagrindai ir kt.), kontrolieriaus reikalavimų, susijusių su informacijos, paaiškinimų, protokolų, medžiagos, duomenų ir kitų dokumentų iš fizinių ir juridinių asmenų gavimu, užtikrinimas, kontrolieriaus sprendimų priėmimas. Toks reikalavimas įtvirtinti minėtas nuostatas įstatymo lygmenyje yra nustatytas Nuostatų 21 punkte. Iš naujai siūlomų nuostatų pažymėtinos šios:

- nustatomas senaties terminas skundas dėl procedūrinių pažeidimų – dveji metai nuo skundžiamos veiklos padarymo / paaiškėjimo ar skundžiamo sprendimo priėmimo. Skundams dėl etikos pažeidimų senatis nebūtų taikoma;

- nustatomi atsisakymo nagrinėti skundą pagrindai;

- siūloma pakeisti skundo išnagrinėjimo ar tyrimo atlikimo terminą – vietoj šiuo metu įstatyme nustatyto 30 dienų termino siūloma įrašyti dviejų mėnesių terminą. Kontrolieriaus tarnybos pirmųjų metų praktika parodė, kad 30 dienų išnagrinėti skundai ar atlikti tyrimai nepakanka dėl ilgai trunkančio informacijos apie galimą pažeidimą rinkimas (susirašinėjimas su institucijomis, paaiškinimų rinkimas, naujai paaiškėjusių aplinkybių tyrimas ir kt.);

- papildytas ir praplėstas kontrolieriaus priimamų sprendimų sąrašas, įtraukiant tokius naujus sprendimus, kaip:

- siūlyti įstatymų nustatyta tvarka panaikinti ar pakeisti teisės aktams, reglamentuojantiems akademinę etiką ir / ar procedūras, prieštaraujančius sprendimus ar sustabdyti prieštaraujančių sprendimų galiojimą arba siūlyti priimti sprendimus, kurie nepriimti dėl mokslo ir studijų institucijų vadovų ir padalinių administracijos vadovų piktnaudžiavimo akademinės etikos ir / ar procedūrų srityje;
- siūlyti imtis priemonių, kad būtų pašalinti akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimai, jų priežastys ir sąlygos;
- įpareigoti mokslo (meno) darbų autorius pateikti kontrolieriui patvirtinimą iš leidėjo dėl mokslo (meno) darbų pašalinimo iš prekybos vietų ir / ar duomenų bazių, kuriose referuojami mokslo (meno) darbai, ar techninių klaidų ištaisymo;
- atsisakyti nagrinėti skundą;
- skundo nagrinėjimą nutraukti.

Siekiant įgyvendinti kontrolieriaus uždavinius ir atsižvelgiant į kontrolieriui suteiktų funkcijų turinį, jo priimamų sprendimų pobūdį, svarbu ir tikslinga viešinti ne tik nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo atvejus, bet ir asmenis, padariusius akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus. Šiuo metu galiojančio teisinio reguliavimo pagrindu kontrolieriui suteikta teisė priimti sprendimą „viešinti nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo atvejus“, tačiau tokio viešinimo objektas, būdai ir ribos nėra reglamentuoti. Atsižvelgiant į tai, įstatymo projektu siūlytina nustatyti kontrolieriui teisę skelbti sprendimus, kuriais būtų viešinami nustatyti akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo atvejai, ir asmenys, padarę akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus (18³ str. 3 d.). Pažymėtina, kad Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija kontrolieriaus Tarnybai paaiškino, kaip Tarnybos interneto svetainėje reikėtų tinkamai (nepažeidžiant asmens duomenų teisinės apsaugos) skelbti informaciją apie nagrinėjamus skundus, atliekamus tyrimus ir kontrolieriaus sprendimus: tokia informacija gali būti skelbiama su juose esančiais asmens duomenimis, jeigu tokia teisė skelbti asmens duomenis būtų numatyta Tarnybos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Skelbti kontrolieriaus sprendimus Teisės aktų registre yra būtina todėl, kad sprendimu yra siekiama viešinti ne tik problemas, bet ir nustatytus pažeidėjus ir pažeidimus. Be to, kontrolierius gali priimti ne tik rekomendacinio ar informacinio, bet ir įpareigojančio pobūdžio (t. y. privalomus vykdyti) sprendimus.

Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo 53 straipsnio 4 dalyje nustatyta Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus pareiga parengti rekomendacijas mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksams. Įvertinant minėtų rekomendacijų taikymo apimtį – mokslo ir studijų institucijoms, Mokslo ir studijų įstatymo 55 straipsnio 3 dalies 2 punktu nustatoma pareiga laikytis Akademinės etikos kodekso tik aukštųjų

mokyklų (universitetų ir kolegijų) studentams, t. y. valstybinių mokslinių tyrimų institutų doktorantams, kaip trečiosios studijų pakopos studentams (pagal Mokslo ir studijų įstatymo 5 straipsnį mokslinių tyrimų institutas yra viena iš mokslo ir studijų institucijų grupių; pagal Doktorantūros teisės suteikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. V-825, 1 punktą doktorantūros teisė suteikiama universitetui arba universitetui su kitais Lietuvos ir (ar) užsienio šalių universitetais ir (ar) mokslinių tyrimų institutais), ši pareiga netaikoma. Siekiant užtikrinti vienodas pareigas visų studijų pakopų studentams mokslo ir studijų institucijose ir aiškią rekomendacijų mokslo ir studijų institucijų akademinės etikos kodeksams paskirtį, siūloma pakeisti Mokslo ir studijų įstatymo 55 straipsnio 3 dalies 2 punktą, išdėstant jį nauja redakcija.

Apibrėžus „akademinės etikos“ sąvoką, siūloma nustatyti, kad už akademinės etikos pažeidimą asmeniui (akademinės bendruomenės nariui) numatoma atsakomybė įstatymų nustatyta tvarka (64 straipsnio papildymas 4 dalimi).

SIŪLOMI LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 PAKEITIMAI IR PAPILDYMAI

1. 3 straipsnio 2 dalies papildymas

1. Papildyti 3 straipsnio 2 dalį šiuo 2 punktu:

„2) akademinės etikos;“

2. Buvusius 3 straipsnio 2 dalies 2–11 punktus laikyti atitinkamai 3–12 punktais.

2. 4 straipsnio papildymas 2 dalimi

1. Papildyti 4 straipsnį 2 dalimi:

„2. Akademinė etika – akademinės bendruomenės pripažinti moralės principai, įtvirtinti mokslo ir studijų institucijų etikos kodeksuose ir užtikrinantys mokslo ir studijų proceso skaidrumą, sąžiningą konkurenciją, etiškas mokslines praktikas ir intelektualinės nuosavybės apsaugą.“

2. Buvusias 4 straipsnio 2–27 dalis laikyti atitinkamai 3–28 dalimis.

3. 18 straipsnis. Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (*lyginamasis variantas*)

1. Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius (toliau – kontrolierius) yra valstybės pareigūnas, nagrinėjantis skundus ir ~~inicijuojantis~~ **savo iniciatyva atliekantis** tyrimus dėl galimų akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, išskyrus atvejus, nurodytus šio įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje.

2. Kontrolierių 5 metų kadencijai skiria Seimas Lietuvos mokslo tarybos teikimu. Tas pats asmuo kontrolieriumi negali būti skiriamas daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės. Paskirtas kontrolierius eina pareigas tol, kol paskiriamas naujas kontrolierius.

3. Kontrolieriaus įgaliojimai nutrūksta, kai:

1) pasibaigia įgaliojimų laikas;

2) jis atsistatydina;

3) jis miršta;

4) nedirba dėl laikinojo nedarbingumo ilgiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba ilgiau kaip 140 dienų per paskutinius 12 mėnesių, jei įstatymų nenustatyta, kad dėl tam tikros ligos pareigos paliekamos ilgesnį laiką, arba kai kontrolierius pagal medicinos ar invalidumą nustatančios komisijos išvadą negali eiti pareigų;

5) dėl jo įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis;

6) daugiau kaip pusė visų Seimo narių pareiškia nepasitikėjimą juo.

4. Šio straipsnio 3 dalies 4 punkte nustatytu atveju klausimą dėl kontrolieriaus įgaliojimų nutraukimo Seimas sprendžia tik tada, kai yra sveikatos apsaugos ministro sudarytos gydytojų komisijos išvada.

5. Šio straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytais atvejais kontrolierius eina pareigas tol, kol į jo vietą paskiriamas naujas kontrolierius.

6. Kai kontrolierius atsistatydina arba negali eiti savo pareigų dėl ligos, nėštumo, gimdymo, vaiko priežiūros atostogų ir pan., taip pat atostogų metu Seimo valdybos sprendimu jį pavaduoja Seimo kontrolierius arba vaiko teisių apsaugos kontrolierius, arba lygių galimybių kontrolierius, arba Seimas Lietuvos mokslo tarybos teikimu nustatytam terminui į šias pareigas skiria asmenį, atitinkantį kontrolieriui keliamus reikalavimus.

7. Kontrolieriumi skiriamas nepriekaištingos reputacijos asmuo, turintis mokslo daktaro laipsnį ir vadybinės patirties.

~~8. Kontrolieriaus pareigos nesuderinamos su jokiais kitomis renkamomis arba skiriamomis pareigomis valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose, įmonėse, organizacijose. Kontrolierius negali gauti jokio kito atlyginimo, išskyrus atlyginimą už kūrybinę veiklą.~~

8. Kontrolierius negali eiti jokių kitų renkamų arba skiriamų pareigų valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose bei mokslo ir studijų institucijose.

9. Kontrolierius vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais teisės aktais.

10. Kontrolieriaus veikla grindžiama teisėtumo, nešališkumo, teisingumo ir viešumo principais.

~~10. Kontrolieriui teikiamame skunde turi būti nurodyta:~~

~~1) pareiškėjo vardas, pavardė (arba juridinio asmens pavadinimas) ir adresas;~~

~~2) duomenys apie akademinės etikos ir (arba) procedūrų pažeidimą.~~

~~11. Kontrolierius gautą skundą išnagrinėja ir priima sprendimą ne vėliau kaip per 30 dienų. Dėl skunde nurodytų aplinkybių sudėtingumo ar dėl to, kad skundo nagrinėjimo metu prireikia gauti papildomos informacijos, skundo nagrinėjimo ir sprendimo dėl jo priėmimo terminas gali būti pratęstas iki 3 mėnesių nuo skundo gavimo dienos.~~

~~12. Išnagrinėjęs skundą arba atlikęs tyrimą, kontrolierius priima sprendimą:~~

~~1) informuoti mokslo ir studijų institucijas ir Švietimo ir mokslo ministeriją apie asmenis, padariusius akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų;~~

~~2) įpareigoti mokslo (meno) daktaro laipsnį suteikusių ir (arba) konkursą pareigoms eiti vykdžiusią instituciją atsaukti sprendimą dėl mokslo (meno) daktaro laipsnio suteikimo ir (arba) konkurso laimėtojo;~~

~~3) rekomenduoti mokslo ir studijų institucijoms atsaukti sprendimą, priimtą remiantis akademinę etiką ir procedūras reglamentuojančiais dokumentais;~~

~~4) rekomenduoti darbuotojui atsisakyti dalyvauti vykdomame mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros projekte;~~

~~5) informuoti už atitinkamą sritį atsakingą instituciją apie nukentėjusius nuo akademinės etikos pažeidimų asmenis (autorius);~~

~~6) informuoti teisėsaugos institucijas, jei nustatomas nusikalstamos veikos požymis;~~

~~7) kreiptis į teismą, jei nevykdomas kontrolieriaus įpareigojimas;~~

~~8) viešinti nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo atvejus;~~

~~9) pripažinti skundą nepagrįstu.~~

~~13. Kontrolierius privalo raštu atsakyti pareiškėjui.~~

14.11. Kontrolieriaus veiklą užtikrina Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba). Tarnyba yra valstybės biudžetinė įstaiga. Tarnybos vadovas yra kontrolierius. Tarnybos nuostatus tvirtina Seimas.

~~15. Kontrolierius turi teisę nemokamai gauti iš įstaigų, įmonių ir organizacijų, akademinės bendruomenės narių visą informaciją, reikalingą Tarnybos funkcijoms atlikti.~~

12. Kontrolierius kartą per metus atsiskaito Seimui iki kovo 1 d. už savo ir Tarnybos veiklą.

13. Kontrolieriaus darbo užmokesčio dydį ir apmokėjimo sąlygas nustato Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas.

14. Pasibaigus Kontrolieriaus įgaliojimų laikui, jam išmokama 2 mėnesių atlyginimo dydžio išėtinė išmoka. Kontrolieriui, atleidžiamam iš pareigų, kai jis negali eiti pareigų dėl sveikatos būklės, išmokama 3 mėnesių atlyginimo dydžio išėtinė išmoka. Kontrolieriui mirus, jo šeimai išmokama 3 mėnesių atlyginimo dydžio išmoka. Šios išmokos mokamos iš Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai skirtų valstybės biudžeto lėšų. Atleidus Kontrolierių paties prašymu arba kai dėl jo įsiteisėja apkaltinamasis teismo nuosprendis, ar kai daugiau kaip pusė visų Seimo narių pareiškia nepasitikėjimą juo, išėtinė išmoka nemokama.

4. 18¹ straipsnis. Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus įgaliojimai

Kontrolierius:

1) nagrinėja skundus ir savo iniciatyva atlieka tyrimus dėl fizinių ir juridinių asmenų veiksmų (veikimo ar neveikimo), kuriais pažeidžiama arba įtariama, kad gali būti pažeista, akademinė etika ir procedūros, pirmiausia akademinio sąžiningumo, akademinės laisvės, mokslo darbų vertinimo nešališkumo, lygių teisių dalyvauti konkursuose, etiškų tarpusavio santykių principai;

2) nagrinėja skundus dėl mokslo ir studijų institucijų vadovų ir padalinių administracijos vadovų piktnaudžiavimo akademinės etikos ir procedūrų srityje;

3) teikia rekomendacijas mokslo ir studijų institucijoms dėl akademinės etikos kodeksų ir kitų akademinės etikos priemonių kūrimo, įgyvendinimo ir tobulinimo;

4) teikia Seimui, Vyriausybei ir kitoms kompetentingoms institucijoms siūlymus dėl priemonių akademinės etikos ir procedūrų laikymuisi užtikrinti;

5) kaupia, nagrinėja ir apibendrina duomenis apie kontrolieriui žinomus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus, Mokslo ir studijų įstatymo ar mokslo ir studijų institucijų statutų, institucijų akademinės etikos kodeksų pažeidimus, taikytus administracinės atsakomybės atvejus, taip pat kitus duomenis, susijusius su akademinės etikos ir procedūrų laikymusi Lietuvoje;

6) bendradarbiauja su Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių institucijomis, tarnybomis ir organizacijomis, taip pat su tarptautinėmis organizacijomis, kitais fiziniais ir juridiniais asmenimis, nagrinėjant akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų atvejus, pasitelkia akademinis tinklus keisti informacija apie akademinės etikos pažeidimus, pirmiausia plagijavimo ir kitus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, susijusius su neteisėtu mokslo ar meno rezultatų panaudojimu, taip pat mokslinių tyrimų duomenų padirbinėjimo, klastojimo arba manipuliavimo jais atvejus;

7) teisės aktų nustatyta tvarka skatina ir remia juridinių ir fizinių asmenų bei visuomenės iniciatyvas, padedančias įgyvendinti akademinės etikos principais grindžiamas mokslo ir studijų kokybės skatinimo ir užtikrinimo priemones;

8) nuolat informuoja visuomenę apie savo veiklą, akademinės etikos priemonių taikymo padėtį Lietuvoje ir nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus Kontrolieriaus tarnybos interneto svetainėje;

9) atlieka kitas Kontrolieriaus tarnybos darbo ir uždavinių įgyvendinimui užtikrinti būtinas, taip pat kituose teisės aktuose nustatytas funkcijas.

2. Kontrolierius, vykdydamas savo pareigas, turi teisę:

1) gauti iš fizinių ir juridinių asmenų informaciją, paaiškinimus, protokolus, medžiagą, duomenis ir kitus dokumentus, įstatymų nustatyta tvarka susipažinti su valstybės, tarnybos, komercinę paslaptį sudarančiais dokumentais, taip pat dokumentais, kuriuose yra informacijos apie įstatymų saugomus asmens duomenis, kurie reikalingi Mokslo ir studijų įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytiems kontrolieriaus uždaviniams įgyvendinti. Tokią informaciją asmenys privalo nedelsdami pateikti kontrolieriui;

2) kreiptis į fizinį ar juridinį asmenį, kurio veiksmai nagrinėjami, ir reikalauti paaiškinimo. Tokį paaiškinimą asmuo privalo pateikti per 10 darbo dienų nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos, jeigu reikalavime nenurodytas konkretus terminas;

3) dalyvauti Seimo, Vyriausybės, mokslo ir studijų institucijų tarybų, senatų, kitų valdymo ar savivaldos organų posėdžiuose, pasitarimuose, taip pat komisijų ir darbo grupių veikloje, kai svarstomi klausimai, susiję su Kontrolieriaus tarnybos veikla arba kontrolieriaus atliekamam tyrimu, ir pareikšti savo nuomonę;

4) pasitelkti, kai sprendžiamos su akademinė etika ir procedūromis susijusios problemos, valstybės ar savivaldybių institucijų ir tarnybų, mokslo ir studijų institucijų specialistus, nevyriausybinių organizacijų atstovus, taip pat kitus su nagrinėjamais klausimais, vykdomais projektais ir įgyvendinamomis iniciatyvomis susijusius asmenis;

5) pasitelkti, kai atliekami tyrimai dėl akademinės etikos ir procedūrų pažeidimų, teksto analizės, grafologijos, kompiuterijos, teisės ir atitinkamos kitos mokslo krypties ekspertus, kurie teiktų išvadas dėl klausimų, susijusių su akademinė etika ir procedūromis ir atsakytų už savo išvados (išvadų) teisingumą įstatymų nustatyta tvarka; teisės aktų nustatyta tvarka sumokėti jiems už darbą;

6) organizuoti konferencijas, seminarus ir kitus renginius;

7) leisti informacinius leidinius, įkurti ir administruoti interneto svetainę, kurioje būtų skelbiama informacija apie Kontrolieriaus tarnybos veiklą, Lietuvoje taikomas akademinės etikos užtikrinimo priemonės, taip pat nustatytus akademinės etikos ir procedūrų pažeidimus.

3. Kontrolieriaus siūlymus, nurodytus šio įstatymo 18³ straipsnio 1 dalies 3, 4, 5, 6 punktuose, privalo nagrinėti institucija ir įstaiga ar pareigūnas, kuriems toks siūlymas adresuojamas, ir apie nagrinėjimo rezultatus informuoti kontrolierių.

4. Asmenys, trukdantys kontrolieriui atlikti savo pareigas, atsako įstatymų nustatyta tvarka.

5. 18² straipsnis. Skundų nagrinėjimas ir tyrimų atlikimas

1. Skundai kontrolieriui teikiami raštu.

2. Skunde turi būti:

1) pareiškėjo vardas, pavardė (pavadinimas) ir adresas (buveinė);

2) duomenys apie akademinės etikos ir (arba) procedūrų pažeidimą;

3) prašymas kontrolieriui;

4) pridedamų dokumentų sąrašas;

5) skundo surašymo data ir pareiškėjo (atstovo) parašas.

3. Skundams dėl procedūrinių pažeidimų paduoti nustatomas dvejų metų terminas nuo skundžiamos veikos padarymo / paaiškėjimo ar skundžiamo sprendimo priėmimo. Skundai dėl procedūrinių pažeidimų, paduoti praėjus šiam terminui, netiriami, jeigu kontrolierius nenusprendžia kitaip.

4. Kontrolierius ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo skundo gavimo dienos priima sprendimą atsisakyti nagrinėti skundą, apie tai informuodamas pareiškėją, jeigu:

1) skundas paduotas praėjus šio straipsnio 3 dalyje nustatytam terminui, jeigu nėra nuspręsta kitaip;

2) skatinant mokslo ir studijų institucijos etikos savireguliaciją, yra tikslinga rekomenduoti pareiškėjui dėl akademinės etikos ir procedūrų pažeidimo pirmiausia kreiptis į atitinkamos aukštosios mokyklos ar mokslinių tyrimų instituto akademinės etikos ar kitą ginčų nagrinėjimo komisiją, prižiūrinčią akademinės etikos ir procedūrų laikymąsi;

3) skunde nurodytų aplinkybių tyrimas nepriklauso kontrolieriaus kompetencijai.

5. Jeigu skundo tyrimo metu pareiškėjas skundą atsiima, arba gaunamas pareiškėjo prašymas netirti skundo, arba trūksta objektyvių duomenų apie padarytą pažeidimą, skundo tyrimas nutraukiamas.

6. Jeigu pareiškėjas skundą atsiima arba gaunamas pareiškėjo prašymas netirti skundo, kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

7. Kontrolierius gautą skundą išnagrinėja, tyrimą savo iniciatyva atlieka ir priima sprendimą ne vėliau kaip per du mėnesius. Dėl skundo ar tyrimo didelės apimties ar aplinkybių sudėtingumo arba dėl to, kad skundo nagrinėjimo ar tyrimo atlikimo metu prireikia gauti papildomos informacijos, skundo nagrinėjimo, tyrimo savo iniciatyva atlikimo ir sprendimo priėmimo terminas gali būti pratęstas.

6. 18³ straipsnis. Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus sprendimai

1. Išnagrinėjęs skundą arba atlikęs tyrimą, kontrolierius priima sprendimą:

1) informuoti mokslo ir studijų institucijas ir Švietimo ir mokslo ministeriją apie asmenis, padariusius akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimų;

2) įpareigoti mokslo laipsnį suteikusia ir (arba) konkursą pareigoms eiti vykdžiusią instituciją atšaukti sprendimą dėl mokslo laipsnio suteikimo ir (arba) konkurso laimėtojo;

3) siūlyti mokslo ir studijų institucijoms atšaukti sprendimą, priimtą remiantis akademinę etiką ir procedūras reglamentuojančiais dokumentais;

4) siūlyti darbuotojui atsisakyti dalyvauti vykdomame mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros projekte;

5) siūlyti įstatymų nustatyta tvarka panaikinti ar pakeisti teisės aktams, reglamentuojantiems akademinę etiką ir / ar procedūras, prieštaraujančius sprendimus ar sustabdyti prieštaraujančių sprendimų galiojimą arba siūlyti priimti sprendimus, kurie nepriimti dėl mokslo ir studijų institucijų vadovų ir padalinių administracijos vadovų piktnaudžiavimo akademinės etikos ir/ar procedūrų srityje;

6) siūlyti imtis priemonių, kad būtų pašalinti akademinės etikos ir/ar procedūrų pažeidimai, jų priežastys ir sąlygos;

7) informuoti už atitinkamą sritį atsakingą instituciją apie nukentėjusius nuo akademinės etikos ir/ar procedūrų pažeidimų asmenis (autorius);

8) įpareigoti mokslo (meno) darbų autorius pateikti kontrolieriui patvirtinimą iš leidėjo dėl mokslo (meno) darbų pašalinimo iš prekybos vietų ir / ar duomenų bazių, kuriose referuojami mokslo (meno) darbai, ar techninių klaidų ištaisymo;

9) pranešti teisėsaugos institucijoms, jei nustatomi nusikalstamos veikos požymiai;

10) kreiptis į teismą, jei nevykdomas kontrolieriaus įpareigojimas;

11) viešinti nustatytus akademinės etikos ir/ar procedūrų pažeidimo atvejus;

12) pripažinti skundą nepagrįstu;

13) atsisakyti nagrinėti skundą;

14) skundo nagrinėjimą nutraukti.

2. Kontrolierius, išnagrinėjęs skundą ar savo iniciatyva atlikęs tyrimą, surašo sprendimą. Sprendime nurodomos skundo nagrinėjimo ar tyrimo metu nustatytos aplinkybės, surinkti įrodymai ir skundžiamos veikos ar sprendimo, atlikto tyrimo teisinis įvertinimas. Sprendimą pasirašo kontrolierius. Kontrolieriaus sprendimas pateikiamas pareiškėjui ir akademinę etiką ir/ar procedūras pažeidusiai mokslo ar studijų institucijai.

3. Kontrolieriaus sprendimai skelbiami Tarnybos interneto svetainėje ir Teisės aktų registre teisės aktų nustatyta tvarka (žr. *Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 18 straipsnio papildymo įstatymo projektą Nr. XIIP-2427*).

7. 55 straipsnio 3 dalies 2 punkto pakeitimas

Pakeisti 55 straipsnio 3 dalies 2 punktą ir jį išdėstyti taip:

„2) laikytis Akademinės etikos kodekso;“

8. 64 straipsnio papildymas 4 dalimi

Papildyti 64 straipsnį 4 dalimi:

„4. Akademinės bendruomenės nariai ir kiti asmenys už akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimus atsako įstatymų nustatyta tvarka.“

Teikiamų nuostatų dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso papildymo pagrindimas:

Administracinių teisės pažeidimų kodeksą siūloma papildyti nauju skirsniu „ADMINISTRACINIAI TEISĖS PAŽEIDIMAI AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ SRITYJE“, šio skirsnio straipsniuose nustatant administracinę atsakomybę už:

- 1) mokslo ar studijų darbų rašymą turint tikslą juos parduoti, šių darbų pardavimą, jeigu tokia veika neturi versliškumo ir stambaus masto požymių;
- 2) informacijos, kurioje siūlomos mokslo ar studijų darbų rašymo už atlygį paslaugos ar kitokiais būdais skatinama pažeisti akademinę etiką ir/ar procedūras, rengimą ar pateikimą skleisti visuomenės informavimo priemonėse ir internete;
- 3) Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus reikalavimų nevykdymą.

XX SKIRSNIS. ADMINISTRACINIAI TEISĖS PAŽEIDIMAI AKADEMINĖS ETIKOS IR PROCEDŪRŲ SRITYJE

XX straipsnis. Mokslo ar studijų darbų rašymas pardavimui, jų pardavimas

Mokslo ar studijų darbų rašymas turint tikslą juos parduoti, šių darbų pardavimas, jeigu tokia veika neturi versliškumo ir stambaus masto požymių, –

užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų.

Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, –

užtraukia baudą nuo dviejų tūkstančių iki trijų tūkstančių litų.

XX straipsnis. Informacijos, skatinančios akademinės etikos ir/ar procedūrų pažeidimą, skelbimas

Informacijos, kurioje siūlomos mokslo ar studijų darbų rašymo už atlygį paslaugos ar kitokiais būdais skatinama pažeisti akademinę etiką ir/ar procedūras, rengimas ar pateikimas skleisti visuomenės informavimo priemonėse ir internete –

užtraukia baudą nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų.

Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, –

užtraukia baudą nuo tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų.

XX straipsnis. Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus reikalavimų nevykdymas

Nepateikimas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus reikalavimu informacijos, dokumentų ir medžiagos, būtinų Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus funkcijoms atlikti, atsisakymas pasiaiškinti, taip pat kitoks trukdymas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriui įgyvendinti įstatymų jam suteiktas teises –

užtraukia baudą nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų.

Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, –

užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų.

Akademinės etikos ir procedūrų kontrolierius

Vigilijus Sadauskas